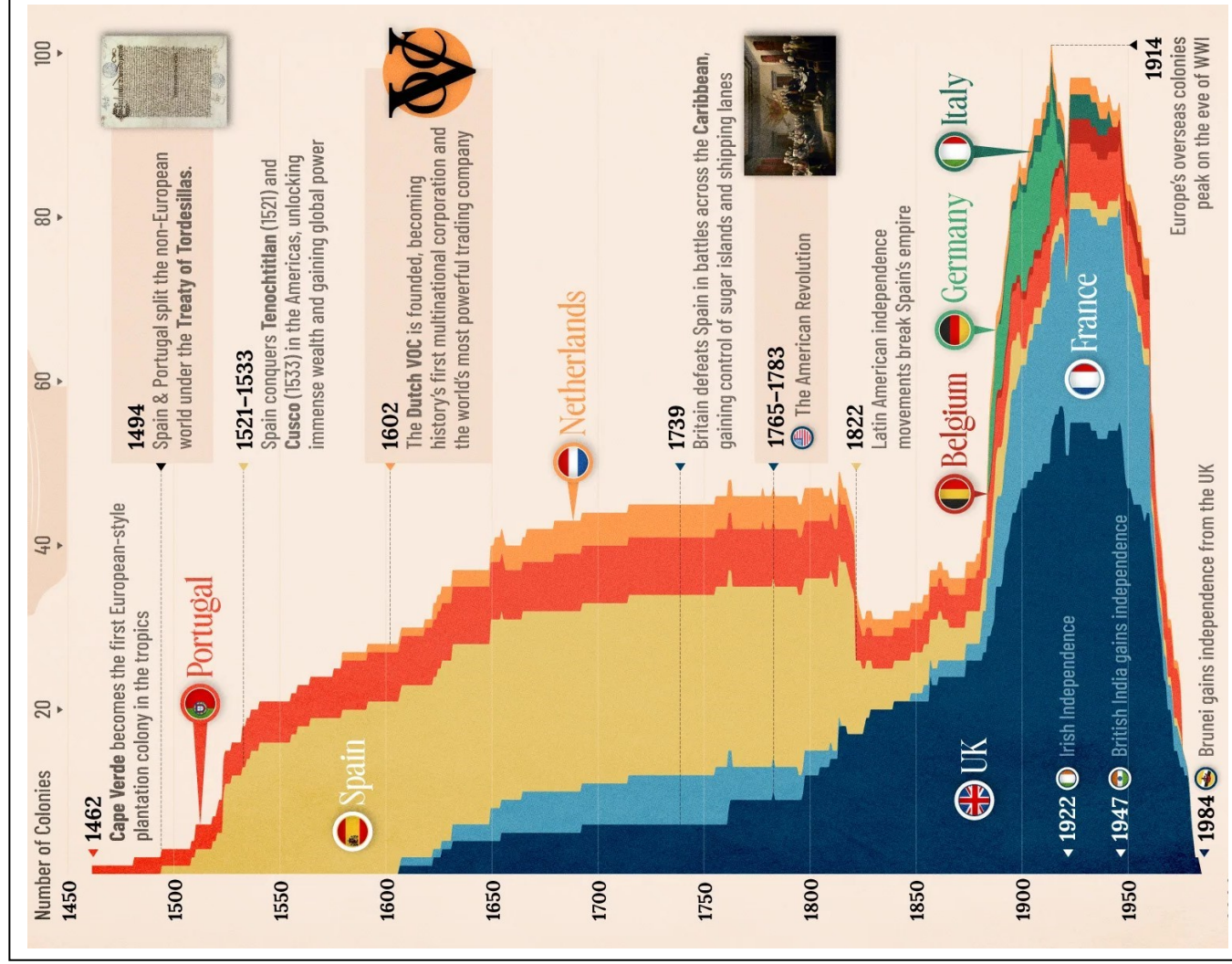

Periodizace evropského zámořské expanze (*kolonialismu*)

I. vlna

- od 15. stol. do poslední třetiny 18. stol. (= závěr středověku a raný novověk)

začíná: 1415 Portugalci dobývají *Ceutu* =>

a dále prozkoumávají směrem na jih západoafrické pobřeží

(zakládají zde obchodní stanice, tzv. *faktorie* a obchodují s místními):

1445 obeplují Zelený mis (*Cabo Verde*) a dostanou se do kontaktu
subsaharskou Afrikou

1471 dosáhnou rovníku

1488 obeplují Mis dobré naděje

1498 *Vasco de Gama* obepluje Afriku, dostane se do Indického oceánu
a dopluje do **Indie** => přímé obchodní spojení s *Indií*

1492–1504 výpravy *Kryštofa Kolumba* => kontakt s ***Novým světem***

- zmapování Karibiku a přilehlé části pobřeží střední a jižní Ameriky

a zabral je pro španělskou Korunu

=> začátek ***Conquisty***

končí **1. vlnou dekolonizace** (1775–1833):

1775–1783 Válka za nezávislost *USA*

1791–1804 Povstání otroků na *Haiti*

1808–1833 *Hispanoamerické* války za nezávislost

(Španělsku v Americe zůstává jen Kuba a Portoriko)

1822 nezávislost *Brazílie* (Pedro I. vyhlašuje Brazílské císařství)

=> prakticky celá **Amerika** (kromě *Kanady* a *Karibiku*) je **nezávislá**
- **vládnoucí elity** v nových samostatných státech jsou ale většinou
evropského původu (úplně či částečně, nicméně kulturně evropeizované),
i když jejich identita je již jiná: (bílí) **Američané** (*Yankee, Gringos*) v USA,
Kreolové v Latinské Americe

I. vlnu lze rozčlenit na 2 fáze:

I. 1 dominance iberských mocností (Španělska a Portugalska):

- hlavní oblast koloniálních aktivit:

Portugalci se zaměřují na *Starý svět* a *Brazílii*

Španělé na *Nový svět* a *Filipíny*

- trvá do přel. 16. a 17. stol., pak

I. 2 nástup Nizozemí, Anglie a Francie

- hlavní cíle koloniálních aktivit: *Východní Indie* (Indie, Indočína, Indonésie),

Západní Indie (Karibik) a *Severní Amerika*

- nejprve Nizozemci vytlačují Portugalce, pak Angličané/Britové Nizozemce, přidává se Francie; v Sedmileté válce (1756–1763) Britové porázejí Francii => ta přichází o většinu svých kolonií ve prospěch UK

Během I. vlny kolonizace:

- vlastní **kolonizace** ve smyslu osidlování a zabírání území se týká hlavně *Nového světa* (*Ameriky*): zde velké zábořování území **X** ve *Starém světě* spíše budovány jen opěrné body (krom Nizozemců v Jižní Africe => *Búrové/ Afrikánci*) a jinak se hlavně obchoduje

- **hospodářsky**: v Americe kořistění surovin (zlato, stříbro, kožešiny, ...) + v tropech plantážní hospodářství (produkce cukru, rumu, tabáku, bavlny, ...)
X ve *Starém světě* obchod (z *Asie* koření, káva, čaj, koberce, luxusní látky, porcelán; z *Afriky* zlato, slonovina, ebenové dřevo) prostřednictvím obchodních společností

II. vlna

- od přelomu 18. a 19. stol. do 2. pol. 20. stol.
- tzv. *druhý kolonialismus* či též *imperialismus*
- pohání *průmyslová revoluce*: potřeba surovin + odbytíšť pro prům. produkci
=> jde hlavně o **územní zábory bez větších osidlovacích akcí**, zaměřuje se na *Starý svět*: nejprve jižní, jihovýchodní a východní Asie, a od poslední třetiny 19. stol. na Afriku (tzv. ***Rvačka o Afriku***)

+ v důsledku ***demografické revoluce*** proudí mohutné **emigrační proudy** z Evropy, jdou ale po soukromé linii hlavně do Ameriky, příp. Austrálie, jen trochu do Afriky;

Politicky během II. vlny kolonizace

- :
- dominuje **UK**: hlavní cíl *Indie*, též *Malajsko*, později jižní a vých. Afrika (tzv. pás rudých kolonií *od Káhiry po Kapské Město*) a oblast *Perského zálivu*
- **Francie** buduje nové impérium: *Indočína*, *Madagaskar* a *Afrika* od Magrebu dál na jih (hlavně západní a rovníková Afrika)
- **Nizozemsko** ovládne celou *Indonésii*
- **Portugalsko** obhájí v Asii *Portugalskou Indii* (Goa a okolí), *Macao* v Číně a *Východní Timor* v Indonésii, u Afriky *Kapverdy* a *sv. Tomáše a Princův ostrov* a v Africe *Portugalskou Guineu* a hlavně *Angolu* a *Mosambik*
- **Španělsko** poté co ztratilo své impérium v kontinentální Americe je již na vedlejší koleji, a dále:
1898 v americko-španělské válce ztrácí *Kubu*, *Portoriko* a *Filipíny* ve prospěch **USA**
=> zbude mu jen v Africe *Šp. Guinea*, *Rio de Oro* a *Kanárské ostrovy* a *Šp. Maroko*

- koncem 19. stol. nástup nových velmocí:

USA: expanze do střední Ameriky (*Kuba, Portoriko, Panamský průplav, Americké panenské ostrovy*) a Pacifiku (*Havaj, Guam, Mariány, Filipíny*)

Německo: *Togo, Kamerun, Německá jihozápadní Afrika* (dnes Namibie), *Německá východní Afrika* (dnes Tanganika – pevninská část Tanzánie), *Papua a Bismarkovy ostrovy*

Japonsko: *Korea, Mandžusko* a dál

Itálie: *Lybie, Italské Somálsko* (jižní část dnešního Somálska, sever má UK)

Dále pak se odehrává:

- *Velká hra* o Asii mezi Britským a Ruským impériem
- **Parcelace Číny** (evropské mocnosti + USA a Japonsko): formálně zůstává nezávislá, fakticky rozdělena na sféry vlivu

II. vlna kolonialismu končí *2. vlnou dekolonizace*

- počátky krize koloniálního systému již po WWI, naplno se rozběhne po WWII:

1947 nezávislost *Indie* na UK

1946–1954 válka v *Indočíně* => nezávislost na Francii (vznik dnešních států)

1954–1962 *Alžírská válka* => nezávislost na Francii

1960 **Rok Afriky**: samostatnost pro francouzské kolonie v Africe + *Belgické Kongo*
během 60. let následuje i větší část britských kolonií

70. léta: Britové se stahují ze **Suezkého východu**

1974 **Karafiátová revoluce** => Portugalsko dekolonizuje (krom *Macao*)

1975 umírá *Francisco Franco* => Španělsko se stahuje ze svých zbylých kolonií

80. léta: doznívání

1990 v **JAR** padne *Apartheid* => nezávislost Namibie (poslední kolonie v Africe,
někdejší Něm. jihozáp. Afrika, od WWI pod správou JAU, resp. JAR)

1997 UK předává ČLR *Honk-Kong*

1999 Portugalsko předává Číně *Macao*

21. století - ?

Doba iberské dominance (15. – 16. stol.)

- Portugalsko a Španělsko: z okrajové pozice do centra (přesun světového obchodu z Mediteránu na světový oceán) => rivalita (Špaň. vs Port.) =>

1479 smlouva z **Alcáçovas** mezi *Katolickými panovníky Kastilie a Aragonu* a *Alfonsem V. Portugalským*

- Španělsku případnou Kanárské ostrovy

- Portugalsku Azory, Madeira, Kapverdy a Guinea a též všechny nově objevené země na jih od Kanárských ostrovů

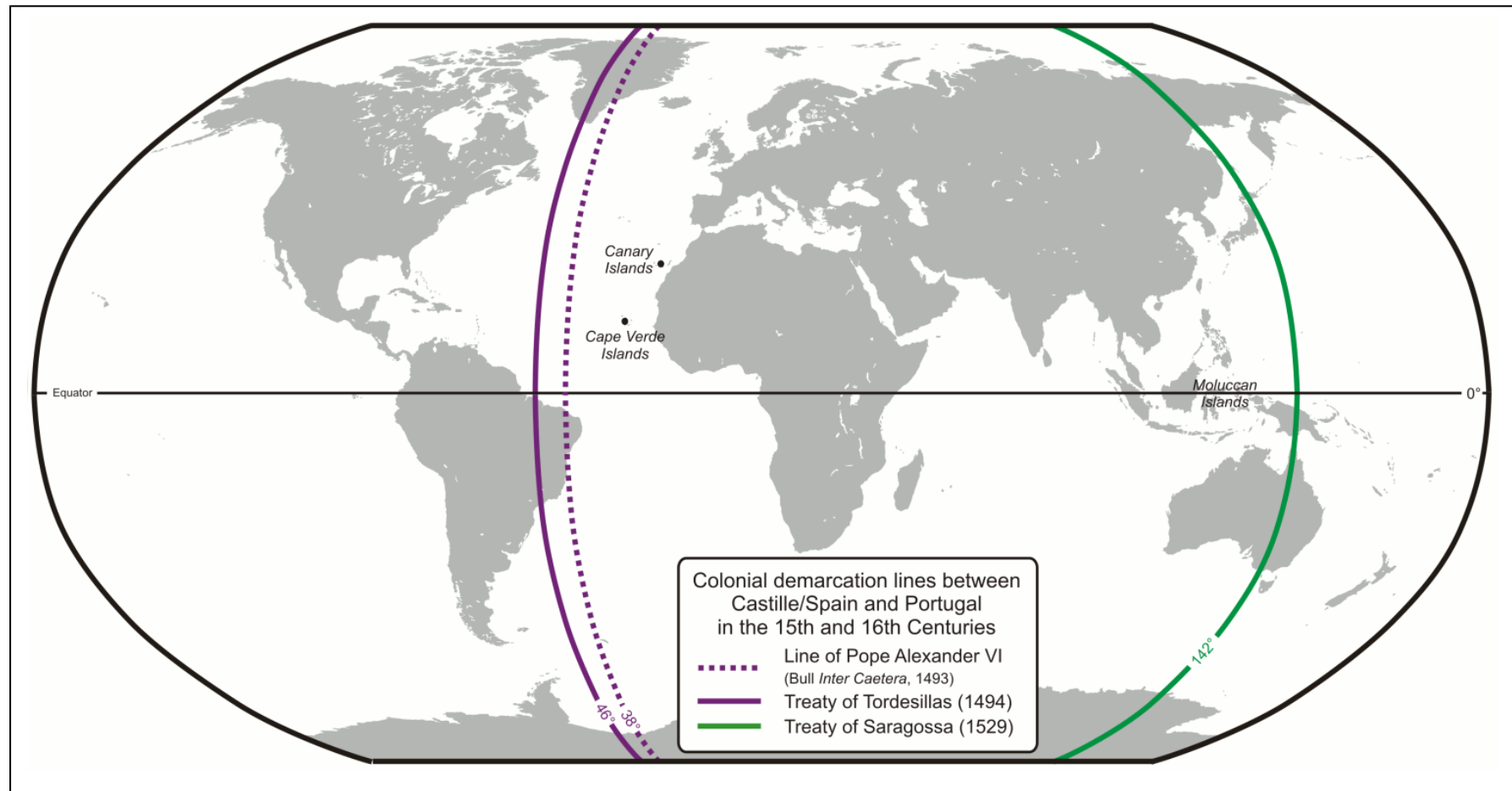
- 1481 potvrzena bulou *Aeterni regis* papeže Sixta IV.

1493 znovu vypukly spory mezi Španěly a Portugalci => panovníci se obrátí jako k rozhodci k papeži Alexandr VI. (Borgia) => bulou *Inter caetera* stanovil jako dělicí linii poledník 100 nám. mil západně od Kapverd: na Z Šp. X na V Port.
X Port. nesouhlasí => přejednání

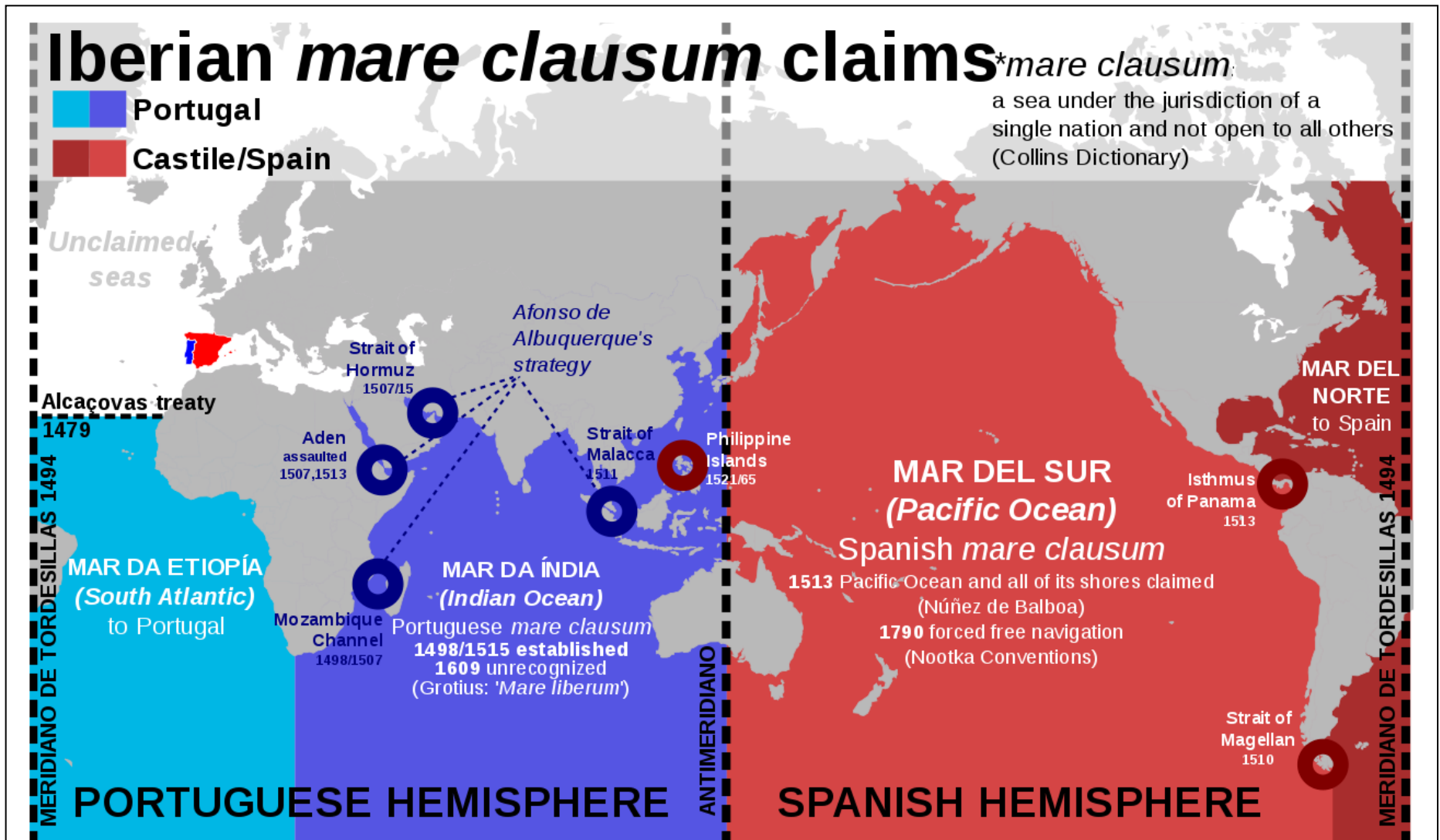
1494 smlouva z **Tordesillas** (*Katol. panovníci Kastilie a Aragonu* a *Jan II. Port.*)

- dělicí linie posunuta na 370 nám. mil záp. od Kapverd: *Tordesillaský poledník*
(Sféry vlivu: Španělsko Nový svět X Portugalsko Starý svět + Brasilie)

- kol. 1520 střetly se na druhé straně => spor o Moluky =>
1529 smlouva ze **Zaragozy**: 17° vých. od Moluk:
Portugalsku Asie a přilehlé ostrovy **X** Španělsku Tichý oceán

=> nároky vznášeny i na moře **X** ale ostatní země odmítly
 (sml. z Tordesillas oficiálně zrušena r. 1750):

Portugalské impérium

- obchodně zaměřená: síť obchodní stanic (*faktorií*), první opravdu **globální** říše!
(hlavní: Goa, Malaka, Moluky, Makao, Nagasaki)

1507 základna na *Ilha de Moçambique* (dle sultána *Mussa Bin Bique*)

1505 založeno vicekrálovství *Portugalské Indie*

1510 ovládnuta **Goa**: centrum vicekrálovství

1511 **Malakka** => cesta do V Asie => **Moluky**

1542 založena stanice v **Nagasaki**

1544 ovládnut Tchaj-wan, pojmenován *Ilha de Formosa*

1553 **Makao**

- v lednu 1502 *Gaspar de Lemos* objevil na brazilském pobřeží zátoky *Guanabara*, považoval ji za ústí velké řeky => nazval ji *Lednová*: port. **Rio de Janeiro**

1555 francouzský pokus proniknout do J. Ameriky: v zátocy *Guanabara* na ostrůvku *Seripige* založena kolonie **France Antarctique** (+ pevnost *Forte Coligny*)

1567 Portugalci vyvrátili => založili svou kolonii – dnešní **Rio**

zlato, slonovina, otroci (Afrika); koření, látky (Asie), curk. třtina, káva (Brazílie)

Španělské impérium

> říše, nad kterou Slunce nezapadá <

1402: počátek osidlování *Kanárských ostrovů*

1492: dobytí *Granady* => završení *Reconquisty* (=> expanze v S Africe x Osman.)

+ objevení *Západní Indie*: ***Hispaniola*** (ze špan. *La Española*, tj. španělská)

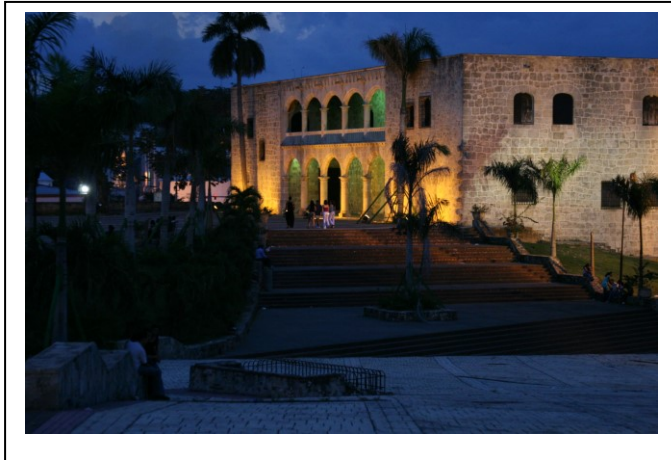
=> (*La Nueva Isabela*) ***Santo Domingo***: „Brána Karibiku“

- centrum šp. správy a další expanze = ***Conquisty***

Juan Ponce de León (primárně hledal pramen mládí):

- ***Puerto Rico*** („bohatý přístav“)

- ***Pascua Florida*** („Květná neděle“)

Kolumbův dům
v Santo Domingu

Katedrála v Santo Domingu (nejstarší v Americe)

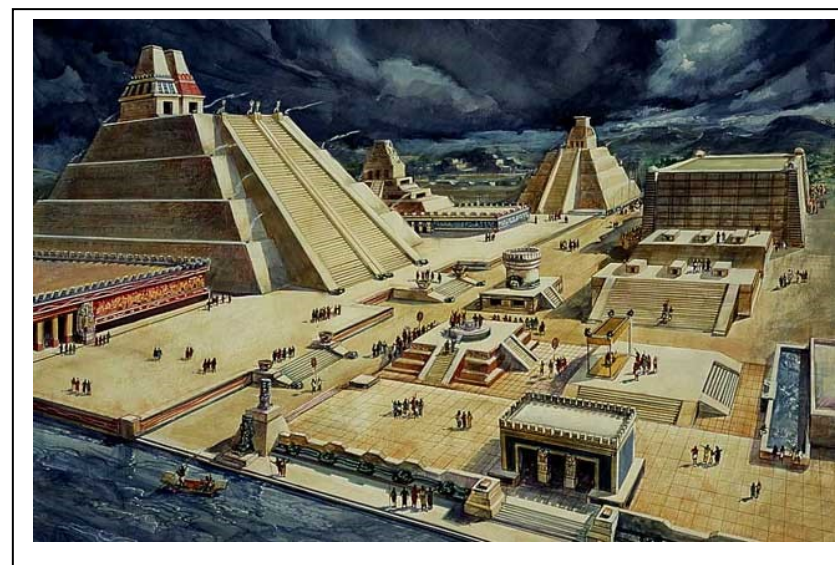
1515: *Diego Velázquez de Cuéllar* zakládá ***Havanu*** na *Kubě* (obojí z *Tainštiny*)

1521: *Fernán Cortés* vyvrátil říši Aztéků =>

na troskách *Tenochtitlán* (hl. m. Aztécké říše) založeno *Ciudad de México*

1535: na dobytých územích zřízeno *místokrálovství Nové Španělsko* (hl.m.CdMx)

(= šp. ostrovy v Karibiku, stř. Amerika, Venezuela, dnešní JZ USA, Filipíny)

1513: *Vasco Núñez de Balboa* překročil Panamskou šíji a objevil „Jižní moře“

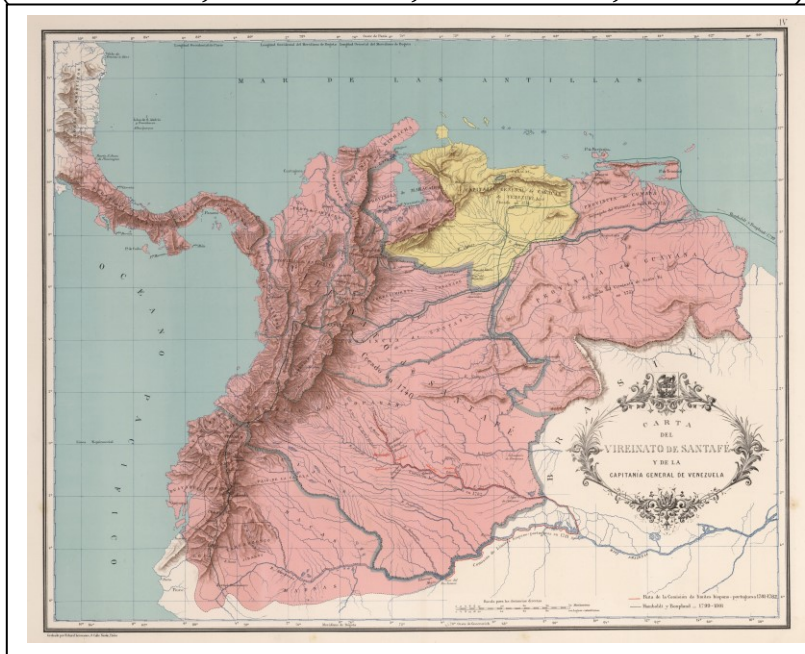
1532/33: *Francisco Pizarro* vyvrátil říši Inků

1535: založil ***Limu***

1542: zřízeno místokrálovství ***Peru*** (hl. m. *Lima*): J. Amerika + Panama

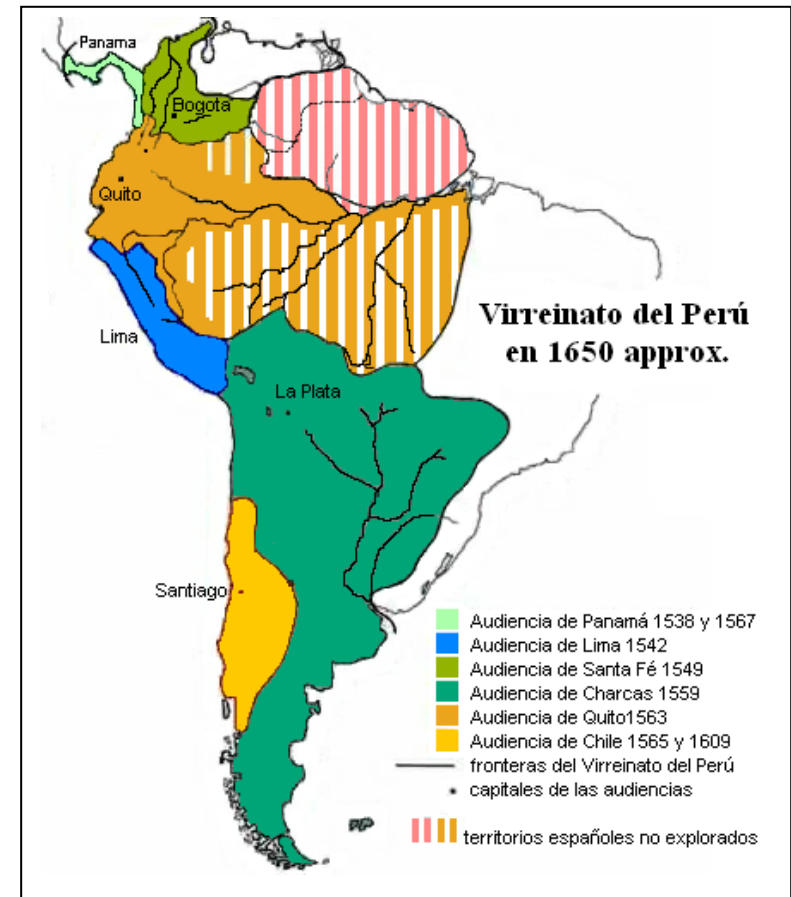
1716: vyčleněna ***Nová Granada*** (hl. m. *Bogota*)

(≈ Panama, Kolumbie, Venezuela, Ekvádor)

1776: vyčleněno místokrál. ***Río de la Plata***

(≈ dnešní Argentina, Paraguay, Uruguay a Bolívie)

Obchod: systém konvojů

Španělsko

Flota de Indias (Sevilla – Veracruz)

Galeón de Manila (Acapulca – Manila)

Portugalsko

Armadas da Índia

(Lisabon – Goa)

- Objev **stříbrných dolů**: v mexickém *Guanajuatu* a *Zacatecas*
a v bolivijském *Potosí: Cerro Rico* =>
=> vzestup Španělska: *Siglo de Oro*
=> **Cenová revoluce** v celé Evropě!

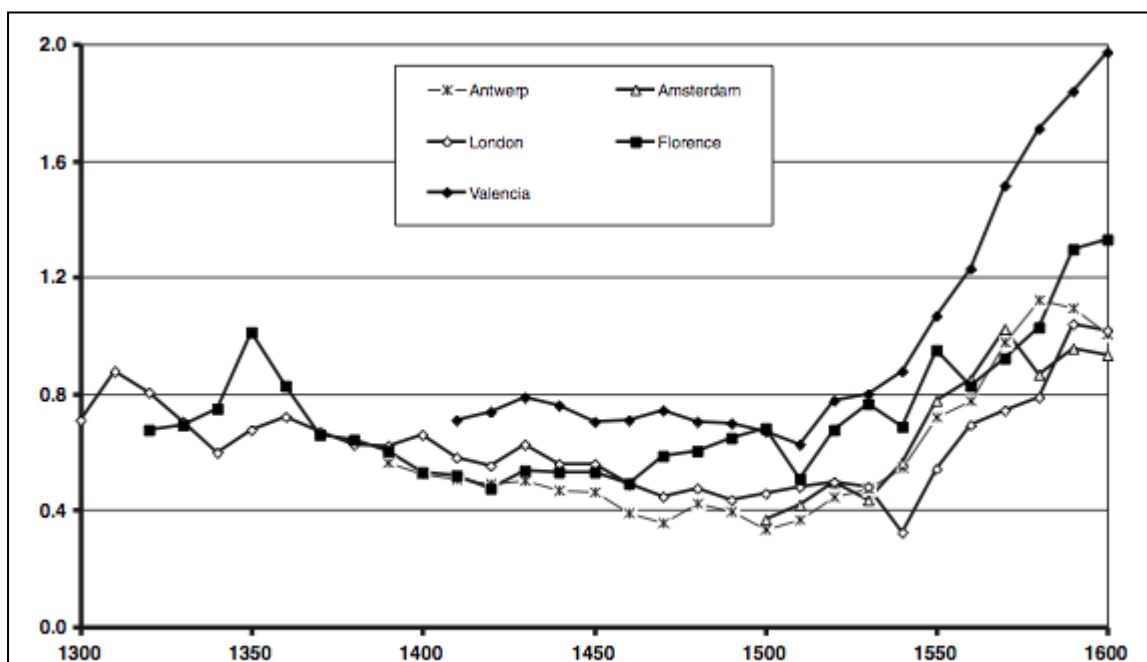
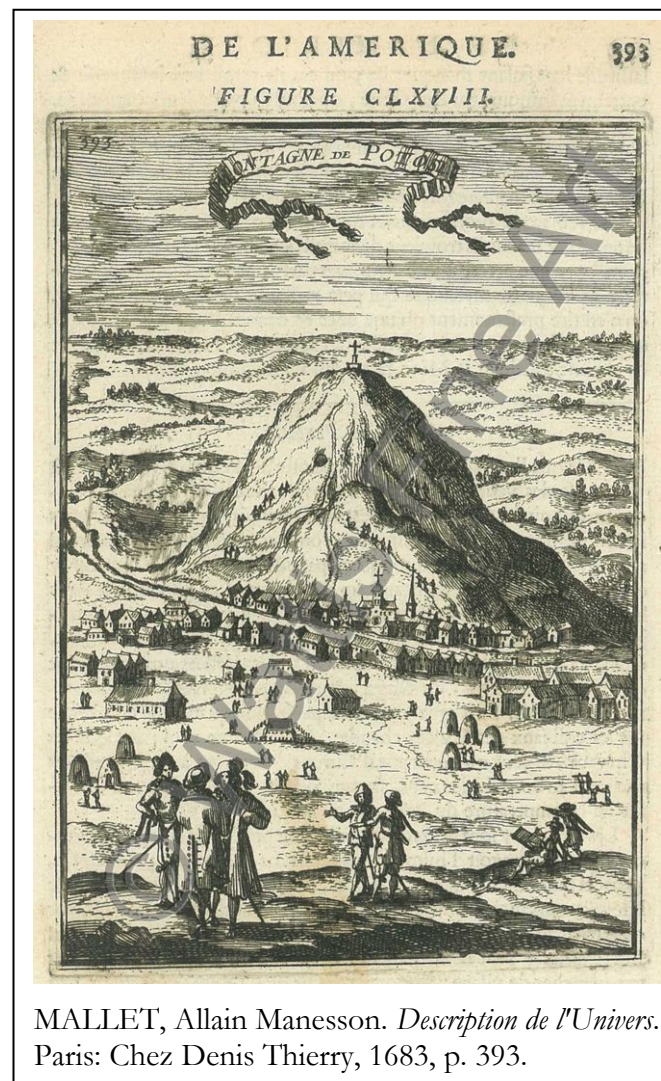

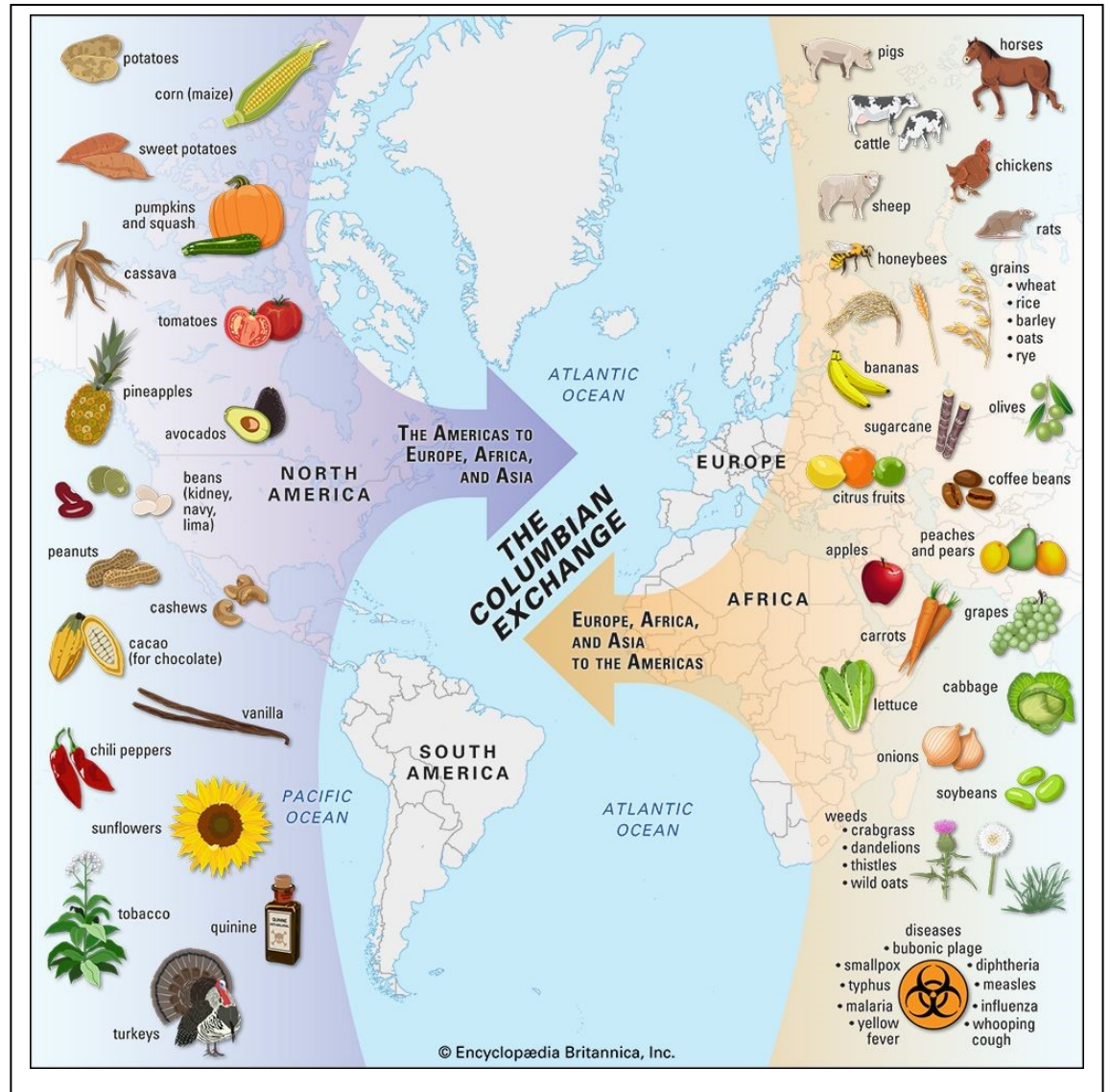
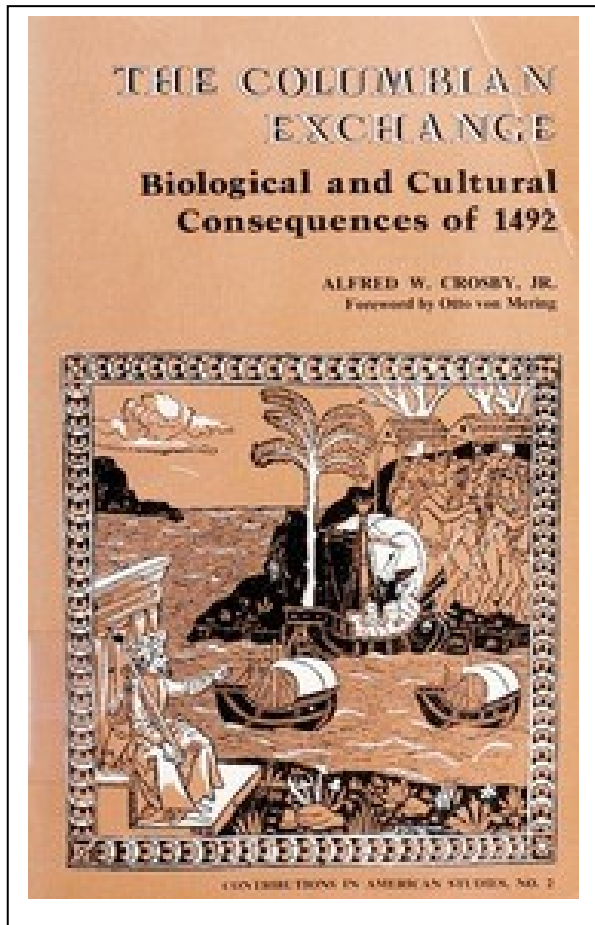
Figure 1. *Consumer prices in European cities in grams of silver, 1300-1600*

PAMUK, Şevket. The Black Death and the origins of the 'Great Divergence' across Europe, 1300-1600. *European Review of Economic History* 11/3, pp. 289-317.

MALLET, Allain Manesson. *Description de l'Univers*. Paris: Chez Denis Thierry, 1683, p. 393.

Kolumbovská výměna
 dle CROSBY, Alfred.
The Columbian Exchange ... 1972.

Exkurz: terminologie

Latinská Amerika: hispano- a lusofonní Amerika, tj. ta část Ameriky, kde se mluví španělsky a portugalsky (Brazílie), tj. románskými jazyky, tj. jazyky vyvinuvší se z latiny.

Iberoamerika: ta část Ameriky, kde se mluví jazyky z Iberského [čes. Pyrenejského] poloostrova - z **Iberia** [= Iberský poloostrov, čes. Pyrenejský], to z řec. *Ἰβηρία* (lat. *Hiberia*) dle řeky **Ebro** (protéká Zaragozou) - což je španělština a portugalština, tzn. synonymum předchozího.

Hispanoamerika: hispanofonní Amerika [= španělskojazyčná Amerika]
- od **Hispánský**, z lat. *Hispania*: pův. latinský název pro celý poloostrov (Pyrenejský), pak jen pro Španělsko (*Hispania* => *Spania*, *España*)

Lusoamerika: lusofonní Amerika [= portugalskojazyčná Amerika]
- z lat. *Lusitania* (římská provincie na JZ Pyrenejského poloostrova => později latinské označení pro Portugalsko); srov. též **Lusofonie** = portugalsky mluvící svět (event. *Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*: Společenství portugalsky mluvících zemí, jde hlavně o bývalé portugalské kolonie)

Latinská Amerika = Iberoamerika = Hispanoamerika + Lusoamerika

Postavení Indiánů

P. Francisco de Vitoria OP (1483–1546) - profesor teologie na Univerzitě v *Salamanca*, zakladatel zdejší filosofické „školy“

- významně ovlivnil teorii *spravedlivé války* a *mezinárodního práva*
- vytvořil pojem *Res publica totius orbis* („Světová republika“) => snaha pojmout světový (globální) řád v jeho celosti
- traktát *De Indis et de Iure Belli* (O Indiích a o válečném právu) - teologicko-právní rozklad o právních vztazích vzniklých objevením Ameriky (= *Indiů*) vypracovaný na žádost císaře (a španělského krále) Karla V.:

objev věci ničí (*Res nullius*) dává sice možnost si ji přivlastnit (*occupatio*). Americké ostrovy a země však nelze pokládat za věc ničí, jelikož jsou obydleny, a podle přirozeného práva (*ius naturale*) tedy patří svým obyvatelům (domorodcům) a nikdo nemá právo jim je brát. Španělé mají právo tam cestovat, obchodovat, kázat a vzdělávat, ale nemají právo na půdu ani jiný majetek domorodců a nesmějí vůči nim užívat násilí, leda v sebeobraně.

P. **Bartolomé de las Casas** OP. (1484–1566), biskup v San Cristóbal (Chiapas)

- označován jako *Protector de los Indios* (Ochránce Indijců)

- protestoval proti zotročování indiánů, lobbboval za jejich větší ochranu u papežského dvora v **Římě** a královského dvora v **Madridu** =>

a) **29. května 1537 papež Pavel III. vydává bulu *Sublimis Deus*:**

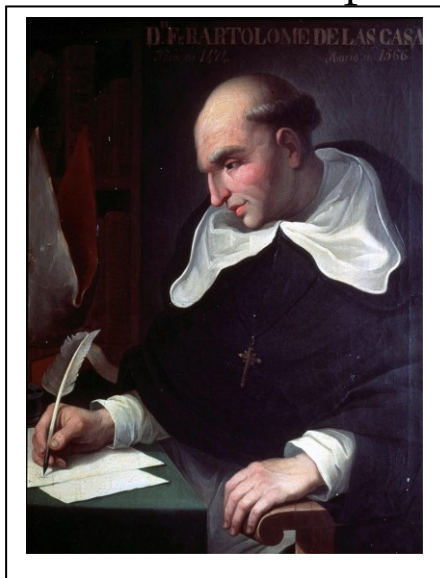
... Kristus ... řekl svým apoštolům ...: „Jděte a učte všechny národy.“ ...

Nepřítel lidského pokolení, ..., vynalezl dosud neslyšený prostředek, kterým by mohl bránit kázání Božího slova spásy lidem: ... že s Indiány ze Západu a Jihu a dalšími lidmi by se mělo zacházet jako s němými bestiiemi stvořenými pro naši službu, předstírajíce, že nejsou schopni přijmout katolickou víru.

*My, ... definujeme a prohlášíme těmito Našimi listy ..., že **zmínění Indiáni a všichni ostatní lidé, kteří mohou být později objeveni křesťany, v žádném případě nesmějí být zbaveni své svobody ani vlastnictví svého majetku, i když jsou mimo víru v Ježíše Krista, a že mohou a měli by svobodně a oprávněně požívat své svobody a vlastnictví svého majetku; ani by neměli být žádným způsobem zotročeni; pokud by se stal opak, bude to neplatné a nebude mít žádný účinek.***

(dle angl. překladu in *Papal Encyclicals online*: <<https://www.papalencyclicals.net/Paul03/p3subli.htm>>)

b) pověřen Karlem V. vypracovat zprávu o španělské kolonizaci Ameriky =>
1542 *Brevísima relación de la destrucción de las Indias* (tiskem Sevilla, 1552)
=> předloženo Radě pro Indie (*Casa de las Indias*)

Španělský originál vyšel r. 1552 v Seville =>
(český překlad: *O zemi indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Praha: Lidová demokracie, 1954.
Politická knihovna Čs. strany lidové ; sv. 30.

<https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000622536&local_base=NKC>

=> po projednání Radou pro Indie byly jako reakce vypracovány a schváleny:

20. 11. 1542 *Leyes y ordenanzas nuevamente hechas por su Majestad para la gobernación de las Indias y buen tratamiento y conservación de los Indios* [tzv. **Leyes Nuevas**

= Nové zákony]

- stanovily právní základ postavení Indiánů: Indiáni nesmějí být zotročováni, jsou vyjmuti z pravomoci soukromníků a postaveni pod ochranu Koruny jako její přímí poddaní

=> rozdělení koloniální společnosti:

Republica de los Españoles X ***Republica de los Indios***

- každá se řídí svým právem (tj. pro ně určeným)

Pokračování diskuze: 1550–1551 **Disputace ve Valladolidu**

Bartolomé de las Casas

X *Juan Ginés de Sepúlveda*

Sepúlveda: **1.** Domorodci jsou vzhledem ke svému stavu neschopni si vládnout sami, a proto jsou dle Aristotela *přirozenými otroky* a odpovědností Španělů je jedna jako páni; **2.** Kanibalismus je *zločin proti přírodě* a všechny civilizované národy mají povinnost proti němu zakročit; **3.** To samé platí o lidských obětech; **4.** Domorodce je nutné konvertovat ke křesťanství třeba i silou.

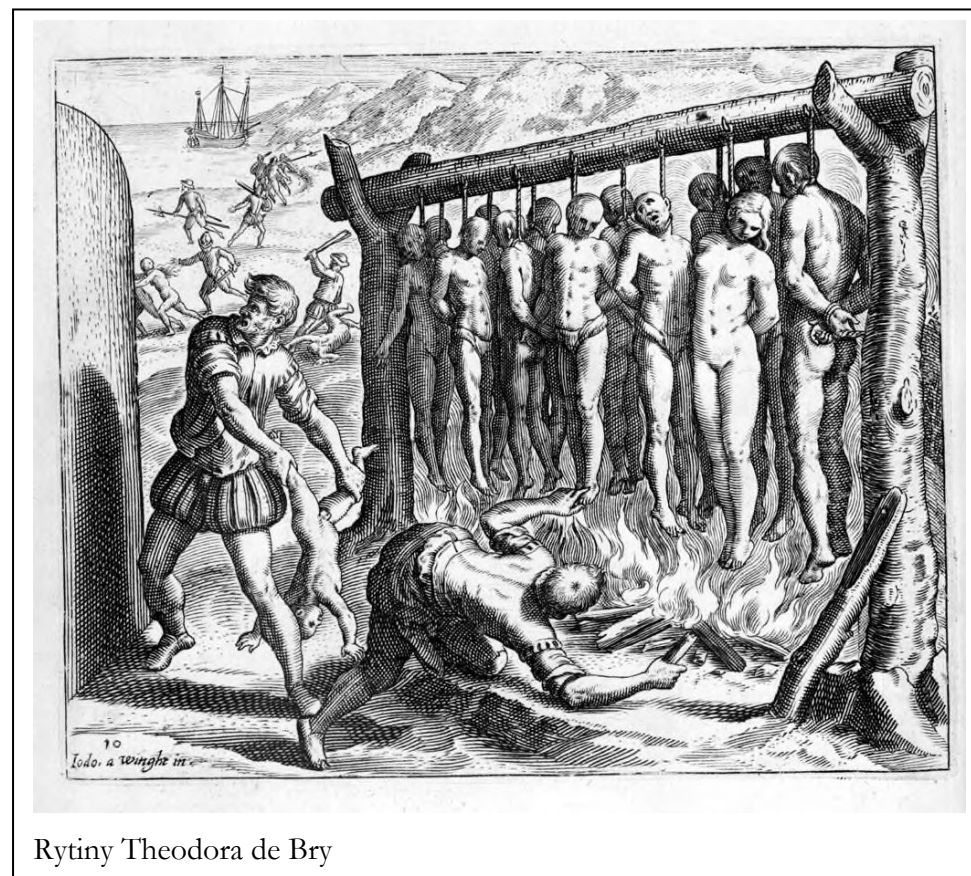
las Casas: **1.** Aristotelovu definici přirozeného otroka nelze vztahovat na domorodce, kteří jsou *plně schopni rozumu*, jsou schopní se sami spravovat i přijmou křesťanství; **2.** každý je podle *mezinárodního práva*

povinen zabránit nespravedlivému zacházení s nevinnými; **3.** odmítá dle sv. Augustina, že by při christianizaci mělo být užíváno násilí; **4.** Lidské oběti a kanibalismus jsou špatné, ale je lepší vyhnout se válce všemi prostředky.

=> skončilo bez výsledku, obě strany setrvaly na svých pozicích

• 2. život *Zprávy nejstručnější Bartolomea de Las Casas*
tiskem vydána v Seville 1552, ale
1578 vydán holandský překlad
opatřený rytinami **Theodora de Bry**
(vlámský rytec, editor a nakladatel)
zobrazujícími popsané zločiny
obzvláště **hyperexplicitně** (nad míru
toho, co je popisováno) =>
a s nimi jsou doprovázeny další
překlady, a s nimi se šíří po celé Evropě

=> **Černá legenda**: stereotyp
Španělů jako **bigotních náboženských
fanaticích a sadistických krut'ácích**

Rytiny Theodora de Bry

- šíří se v protestanském světě,
hlavně v Británii (jako součást
protišpanělské propagandy) =>
globálně; konceptualizoval =>

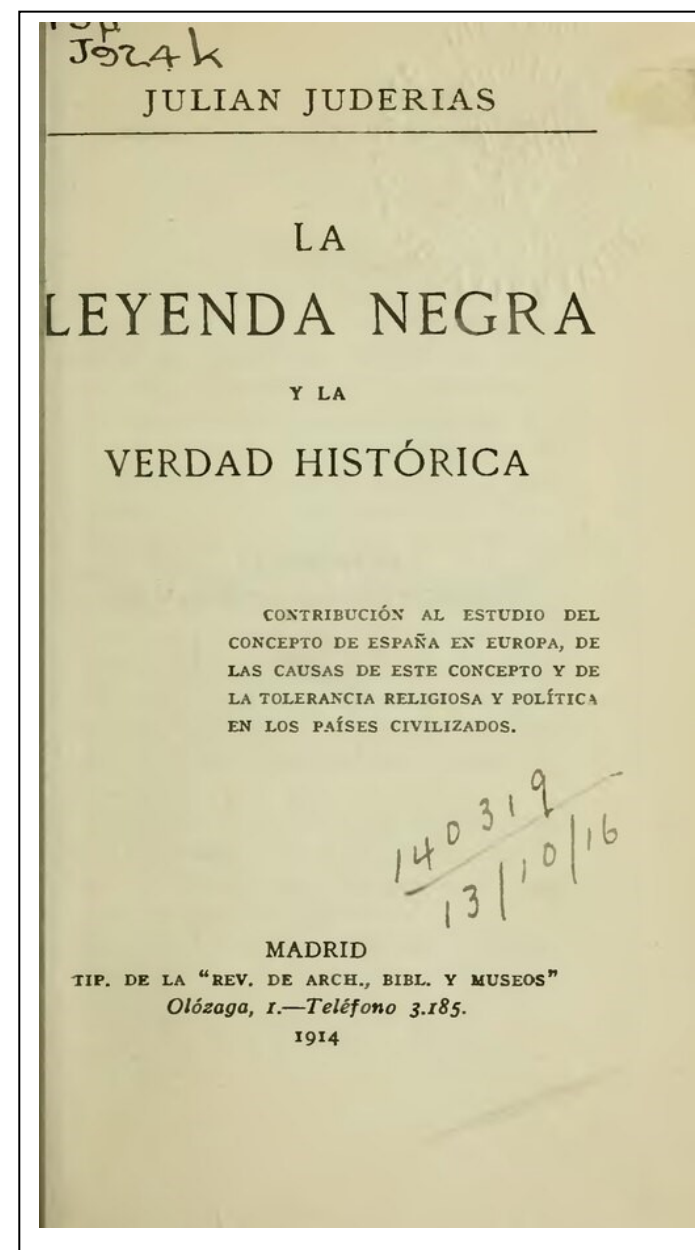
JUDERÍAS, Julián (španělský sociolog a literární kritik, 1877–1918).

*La leyenda negra y la verdad histórica: contribución
al estudio del concepto de España en Europa, ...*

Madrid: Tip. de la Revista de Archivos, 1914.

Další z rytin Theodora de Bry.

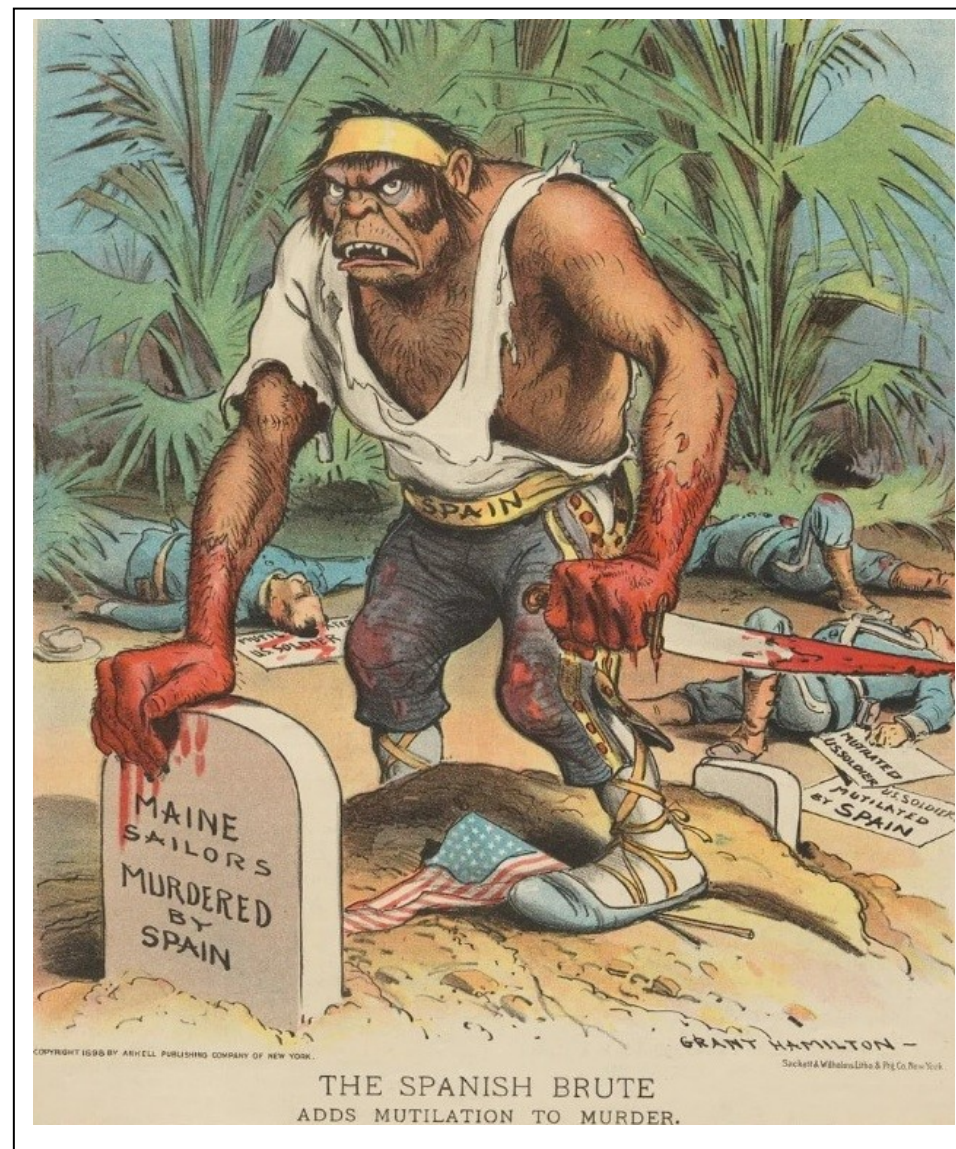
Stereotyp Španělů jako barbarů, násilníků a krvelačných bestí se rozšířil i v USA, viz např. zde

HAMILTON, Grant.

The Spanish Brute [karikatura].

Judge, 9. 7. 1898, tit. 1.

- reaguje na incident, kdy na USS Maine kotví v přístavu v tehdy španělské Havaně došlo k nečekanému výbuchu, loď šla ke dnu a s ní i 266 námořníků. USA z výbuchu vinily Španělsko, incident se stal záminkou k americké intervenci a následné americko-španělské válce.

• **Jezuitské redukce** („*jezuitské republiky*“): SJ na svých misiích organizují konvertované indiány do komunit => ty fungují nejen jako duchovní komunity, ale i hospodářské, samosprávné, obranné ... (komplexně)

- Jezuité zajišťují duchovní vedení a vzdělání, též učí životu v usedlé komunitě (způsoby evropského hospodářství, staveb, oblečení, řemesel, zpěvu, ...)

- získávají od Koruny výsady:
vysoká míra **autonomie**,
podléhají **přímo Místokráli**,
mj. právo na **vlastní milice**

1641 v bitvě na řece *Mbororé*
odrazili nájezd portugalských
otrokářů (zatímco ve španělských
koloniích byli *Novými zákony*
indiáni chráněni proti zotročování
v portugalských koloniích bylo
otroctví indiánů legální)

1750 *Madridská smlouva* mezi Španělskem a Portugalskem:

- vymezení hranic ve sporném území v americkém vnitrozemí: oblast na východ od řeky *Uruguay* má připadnout Portugalsku – na tomto území žil kmen ***Guaraní*** a nacházelo se zde **sedm redukcí!** => ty mají být přesídleny za *Uruguay* (ta tvoří dnes hranici mezi *Argentinou* a *Brazílií*)

- *Guaraníové* odmítli => vysláno vojsko => ***Guerra Guaranítica*** (1754–1756), též ***Válka sedmi redukcí***, velitelem legendární náčelník ***Sepé Tiaraju***

- v únoru 1756 padl *Sepé Tiaraju* a *Guaraní* následně poraženi v bitvě u *Caiboaté* => indiáni dílem zmasakrováni, zbytek přesídlen, část utekla do pralesa.

The Mission (UK/Francie 1986): <https://www.csfd.cz/film/4863-mise/>

- volně zpracovává tento příběh

Scéna z filmu *The Mission* (1986): Otec Gabriel odmítající násilí, ale i vystěhování vede uprostřed bitvy indiánské procesí v čele s Nejsvětější svátostí. Postava Otce Gabriela byla inspirována *sv. Roquem Gonzálezem de Santa Cruz*, který misijně působil u Guaraní. Ve filmu jej ztvárnil *Jeremy Irons*.

Sepé Tiaraju (1723–1756) se stal indiánským hrdinou a lidovým světcem; od r. 2018 probíhá v Římě proces jeho **beatifikace** (diskuze již od 70. let)

Memorial da Epopéia Riograndense, Praça Revolução Farroupilha, Porto Alegre, Rio Grande do Sul, Brazilie

Monumento 250 anos da morte de Sepé Tiaraju Santo Ângelo, Rio Grande do Sul, Brazilie

1767: ve Španělsku zrušení Jezuité => musí odejít i z redukcí
=> ty se rozpadají či jsou uchváceny světskými aktéry
- místy ale redukce (či jejich struktury) přežívají až do pol. 19. stol.

São Miguel das Missões, Rio Grande do Sul, Brazílie

Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, Concepción, Bolívie

Blíže viz McNaspy, C. J. *Lost cities of Paraguay: art and architecture of the Jesuit reductions, 1607-1767*. Chicago: Loyola University Press, 1982.

- tzv. „Kastovní tabule“
  - slovo **Casta** je portugalské
  - má to znamenat propracovaný systém **rasové segregace?** x zřejmě **ne!**
  - objevují se až v 18. stol. (nejstarší 1711, většina až z 2. pol.)
  - kromě základních typů kombinací se jednotlivé cedule velmi liší => zřejmě spíš
  - reprezentace koloniální pestrosti, vč. barvitosti popisu v duchu osvícenské etnografie
  - pod vlivem osvícenství snaha systematizovat
  - vliv rodícího se biologického rasismu

Nástup Nizozemí, Anglie a Francie (17.–18. stol.)

- od posl. třetiny 16. stol. postupný úpadek politické moci Španělka:

1581: **Utrechtská unie** vyhláší nezávislost

=> *Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden*, od 1585 fakticky nezávislé

1588: porážka španělské **Armady** anglickým loďstvem (Filip II. vs Alžběta I.)

(*Grande y Felicísima Armada*, resp. *Armada Invencible*)

1598: *Edikt nantský* (Jindřich IV. Navarský)

=> konec náboženských válek ve Francii =>

postupně konsolidace za vlády kardinála Richelieua

(= *premier ministre* Ludvíka XIII.)

=> expanze

1635–1659: Španělsko-francouzská válka, ukončená *Pyrenejským mírem*

=> Španělsko ztrácí velmocenskou pozici => hlavní velmocí Francie

Nizozemí: od 1585 fakt. nezávislé

=> *Zlatý věk* (konec 16. až poč. 18. stol.)

- protoprůmyslově vyspělá oblast
- vysoká míra urbanizace
- reformovaná církev (kalvinisté)
- významné přístavy

=> rozvoj raněkapitalistické ekonomiky:

1602: *Vereenigde Oost-Indische Compagnie*
+ burza cenných papírů

1609: *Amsterdamsche Wisselbank*
(první moderní banka: fin. služby)

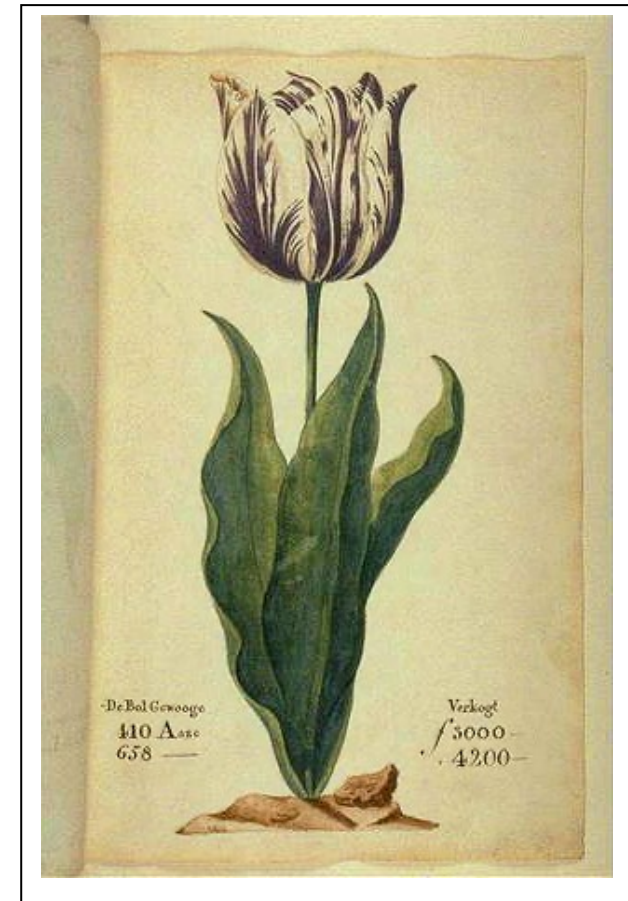
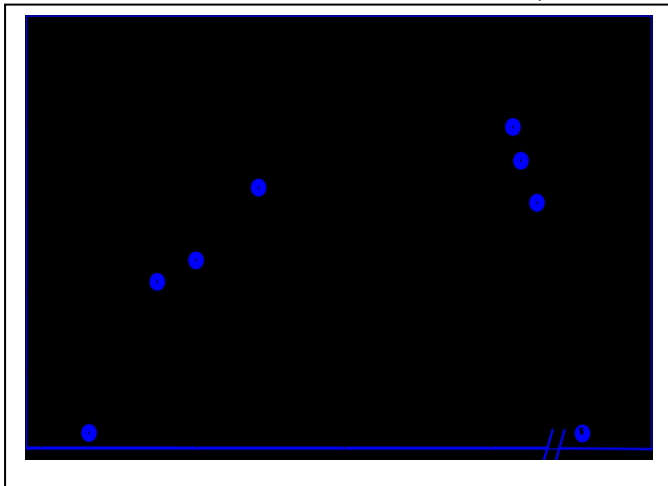

Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden
(konfederace Holandu, Zeelandu, Fríska, Groningenu, Utrechtu, Gelderlandu a Overijselu): 1585 fakt. nez.
1609 Šp. uznává *de facto*, 1648 Šp. uznává *de jure*

Tulipománie

(Tulipánová horečka 1634–1637)

- tulipán (*tulipa*) pův. střední Asie => přes Persii během 15./16. stol. do Levanty => 1593 do Nizozemí (univ. zahrada v Leidenu) => šlechtěním různé varianty a barvy, růst oblíbenosti poč. 17. stol.: **tulipánová burza** pův. cibule za 1 gld. => růst => vrchol 1634–1637 (až 4600 gld.) => pád

THOMPSON, Earl. The tulipmania: Fact or artifact? *Public Choice* 130 (2007), pp. 99–114.

Hugo Grotius (1583–1645): *Mare liberum*

1603: 3 holanské lodě zajaly u Singapuru port. karaku *Santa Catarina* plující z Makaa
(náklad čín. hedvábí a porcelánu, též pižma)

1604: Soud Amsterdamské admirality potvrdil propadnutí majetku (válečný stav)

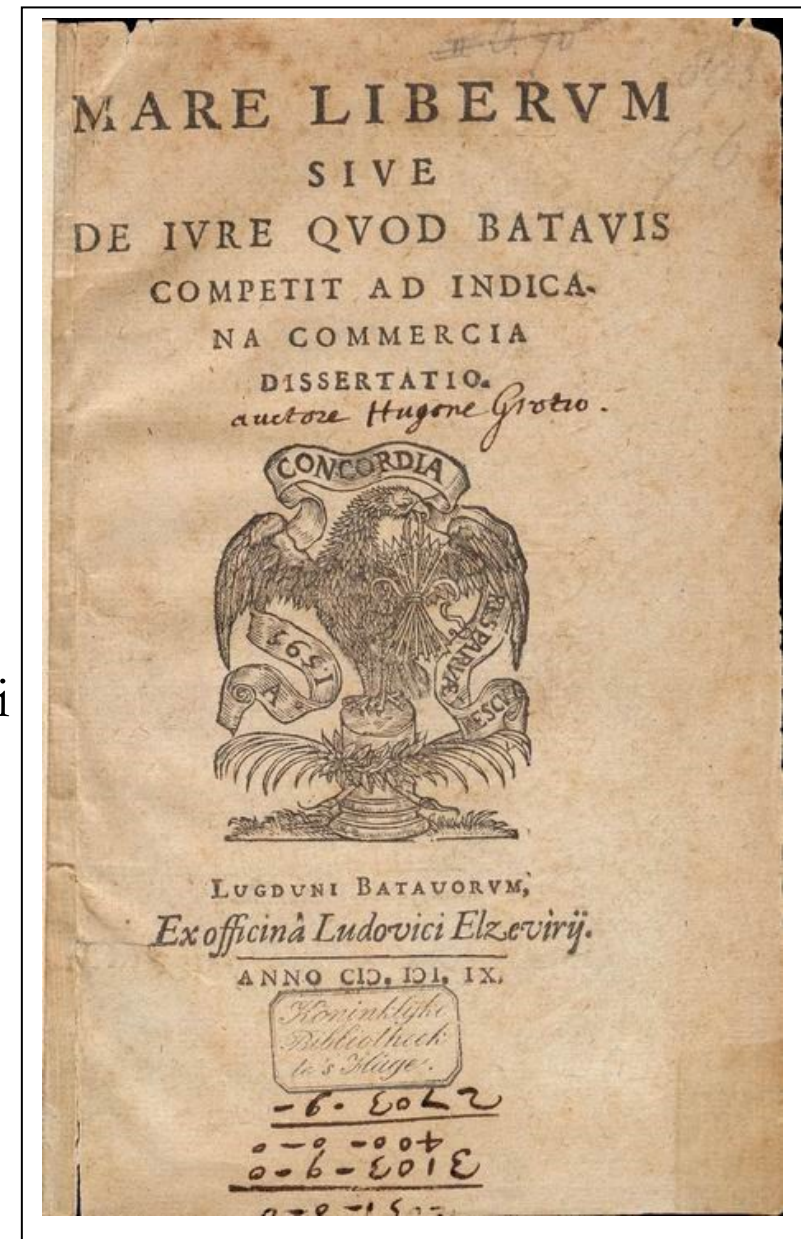
=> kontroverze (Grotius pověřen odpovědí)

1609: *Elzevier* v Leidenu vydává *Grotiovu* odpověď *Mare liberum*

- proti *mare clausum*
- na základě přirozených principů spravedlnosti
- každý národ má právo obchodovat s ostatními
- moře je jako vzduch, nemůže nikomu patřit

=> ***všechny národy se mohou po moři volně plavit a obchodovat***

X Španělsko a Portugalsko proti

Exkurz: mezinárodněprávní úprava volného moře

1635: John Selden: *Mare clausum* ... hájí anglické nároky na moře

- moře lze ovládat jako souš =>

1702: Cornelis van Bijnkershoek: *De dominio maris* ... => třímílový limit

- územní výsost lze uplatňovat pouze v **pobřežních (výsostných) vodách** (pův. 3 n. míle = na dostřel děla, dnes 12 n. mil od linie, kde při odlivu moře ještě omývá

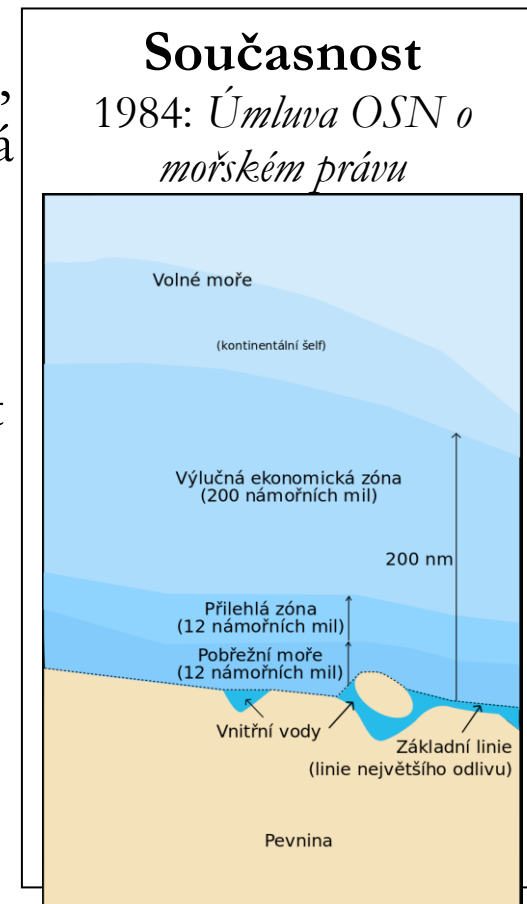
X

zemi

- ostatní je **volné moře** = platí jen mezinárodní právo tzn. (v dnešní dikci):

- žádný stát nad ním nemůže vyhlásit svrchovanost
- právo plavby pro všechny národy (pod vlajkou)
- právo rybolovu (limitováno mezinár. regulací chránící zachování živých zdrojů)
- právo kladení podmořských kabelů a potrubí
- potírání pirátství a otrokářství
- právo pronásledování

(v moderní době se práva států rozšiřují, viz tabulka)

Nizozemská východoindická společnost

- zal. 1602, ofic.: *Vereenigde Oost-Indische Compagnie*, zkr. V. O. C.
- monopol na obchod v oblasti Indického oceánu
- právo spravovat zabrané oblasti, uzavírat smlouvy s místními vládci, udržovat ozbrojené síly => vytlačování Portugalců:

1605/6 *Moluky*

1619 v ústí řeky *Ci Liwung* na *Jávě* založena osada ***Batavia*** (dnešní *Jakarta*)

=> centrum Nizozem. panství ve V Asii

=> 1641 *Malaka*, 1656 *Ceylon*, 1663 *Kóčín*

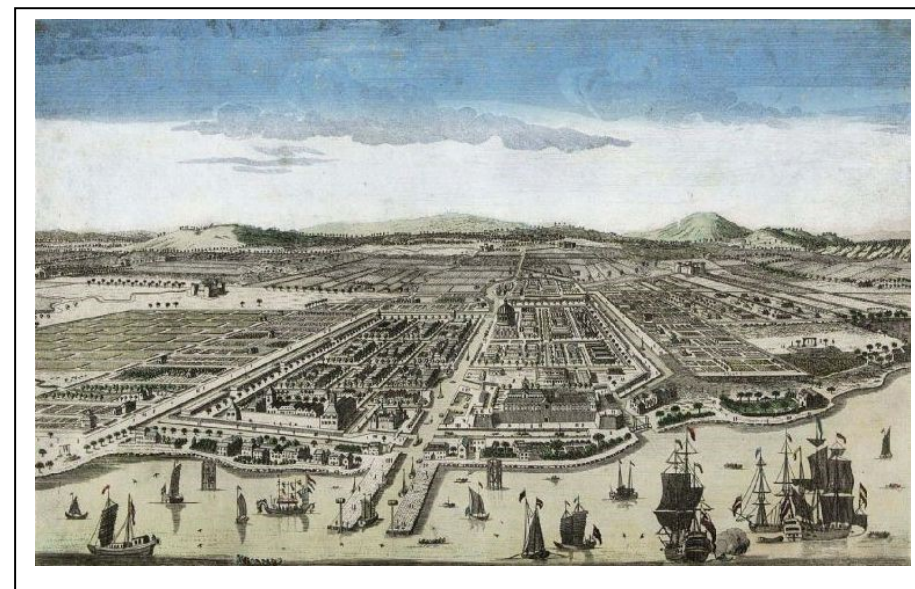
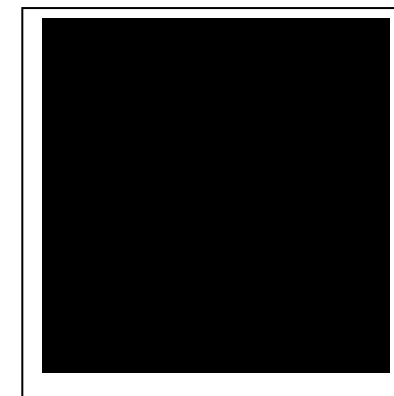
a *Kalikat* v Indii ... *

18. stol.: vytlačují Britové, udržela indonés.

1799: V. O. C. zrušena => majetek i závazky převzaty Nizozemskou vládou

=> ***Nizozemská východní Indie***

1945/49 nezávislost => ***Indonésie***

Nizozemí též buduje obchodní stanice na africkém pobřeží:

1652 Jan van Riebeeck zakládá u mysu Dobré naděje **Kaapstad** (Kapské město)

=> pokračování kolonizace a osídlování okolí => provincie **Kapsko**

=> *Búrové/ Afrikánci*

Nizozemská Západoindická společnost

- zal. 1621, ofic.: *Geoctroyeerde West-Indische Compagnie*, zkr. WIC či GWC

- monopol na obchod s Amerikou a Z Afrikou

1614 na severoam. pobřeží u ústí Hudsonu založena kolonie *Nové Nizozemí*

1625 od indiánů Lenapů odkoupen ostrov *Manhattan*

zde založen **Nový Amsterdam** => hl. m. kolonie

1658 založeno předměstí *Nový Haarlem*

1664 ovládli Angličané => **Nový York** (NY)

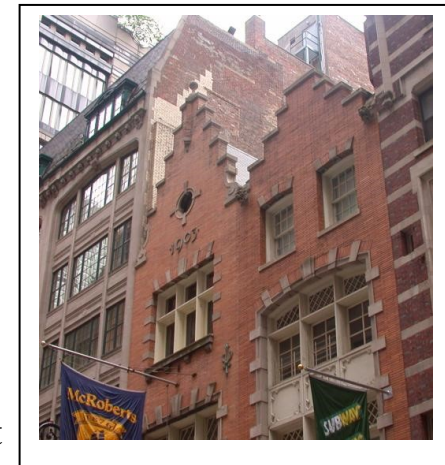
(dle vévody z Yorku, později Jakuba II.)

1674 potvrzeno (Westminsterský mírem - ukončil

3. Anglo-Nizozemskou válku)

Pearl Street

=> náhradou Nizozemsku Anglií postoupen Surinam =>

Nizozemská Guyana (od r. 1975 nezávislá jako *Surinam*)

- intenzivní plantážové hospodářství (cukrová třtina, bavlna, tabák) =>
  - dovoz otroků z Afriky, někteří utíkají a usidlují se v pralese: „černoši z buše“
  - po zrušení otroctví dováženy námezdní pracovníci z Indie a Jávy
- => multietnická a multináboženská populace

Karibik: ***Nizozemská západní Indie*** => dnes *Nizozemské Antily*

ostrovy: *Aruba*, *Bonaire*, ***Curaçao***, *Saba*, Svatý Eustach (*Sint Eustatius*)

jižní část ostrova Svatý Martin (*Sint Maarten*)

Willemstad,
hl. m. Curaçao

Anglie/Velká Británie

- do střední Ameriky: **Britská Západní Indie**
(*Jamajka, Bahamy, Barbados, Trinidad a Tobago, Brit. Guyana, Brit. Honduras, ...*)
=> **anglofonní Karibik** (Karibská angličtina)
- svébytná literatura, umění, hudba, ...

1958–1962 pokus o *Západoindickou federaci*
=> (většinou) osamostatnění jednotlivě

1973 *Karibské společenství* (podle ES/EU)
- společný trh, soud, univerzita
(*University of the West Indies*), ...,
výhledově měna (dnes jen částečně:
Východokaribský dolar)
- nově přijat i *Surinam* (95) a *Haity* (02)

Terminologie:

Anglie =>

1707: Zákon o Unii

Anglie + Skotsko =>

Spojené království Velké Británie

1801: připojení Irska

=> **... a Irska**

1922: rozdělení Irska:

Irský svobodný stát (dominium,

1937 plná nezávislost)

Ulster (zůstává součástí UK)

=> **... a severního Irska**

srov. *Union Jack*

Britské impérium

1931: Britské společenství národů

1947: Společenství národů

(***Commonwealth of Nations***)

- do severní Ameriky: východní pobřeží, většinou formou vlastnických kolonií

1606: založena Londýnská a Plymouthská společnost =>

1607: Londýnská spol. zakládá první anglickou kolonii *Virginie*
(po bojích s indiány od r. 1624 královská kolonie)

1620: Otcové poutníci na lodi *Mayflower* vypluli z *Plymouthu* do *Nové Anglie*:
založili *Plymouth* (1691 připojen do Mass. ↓)

1628 Plymouthská spol. zakládá kolonii *Massachusetts* a

1630 *Boston* (=> hl. m. Mass.), vedení společnosti přeneseno sem

1632 lord *Baltimore* zakládá *Maryland*: utíkají sem hlavně katolíci

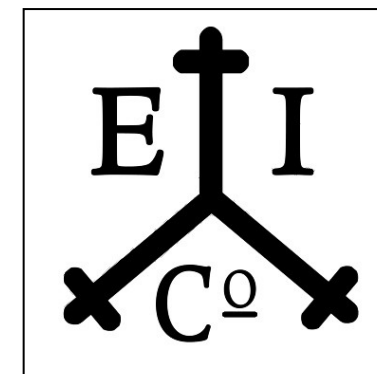
1636 *Roger Williams* odchází z Mass. => zakládá *Rhode Island*
- nábožensky tolerantní

...

- do Indie a na Dálný Východ

Východoindická společnost

- zal. 1600, of. *East India Trading Company*
- monopol na obchod s Indií + privilegia: vyhlášovat válku a uzavírat mír s domorodými vládci, spravovat získaná území, soudit a trestat místní obyvatelstvo, razit mince (jen pro Indií)

vojáci britské Východoindické společnosti

½ Anna EIC [1 Anna = 1/16 Rupie]

Francie

1. imperium: již od 16. stol., ve větší míře po konsolidaci po skončení náb. válek
1664 ministr *Colbert* zakládá

La Compagnie française des Indes orientales (převzata státem 1769)

La Compagnie des Indes Occidentales (zanikla již 1674)

- obchodní společnosti ale nehrají takovou roli jako u niz. a angl.

v Indii: 1527 první kontakt (ruenští kupci), 1664 společnost

v lat. Americe: *France Antarctique* (1555–1567)

- **Guyana** a ostrovy v **Karibiku**

(1624 *Sv. Kryštof*, 1635 *Guadeloupe* a *Martinic*,

1651 *Sv. Lucie*, ...)

- 1659 ***Saint-Domingue***

(západní část Hispanioly + přilehlé ostrovy

vč. ***Tortugy***)

1. vlna dekolonizace

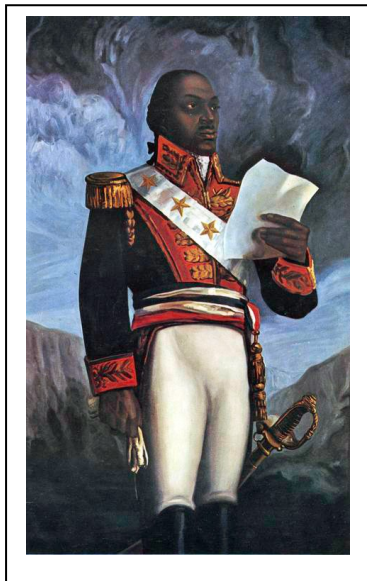
1776–1783: Válka za Nezávislost => USA (UK zůst. v Am. Kanada a Karibik)

1791 – 1804: povstání otroků v *Saint-Domingue* (*T. Louverture*)

=> ***Haitské císařství*** (1. samostatný černošský stát)

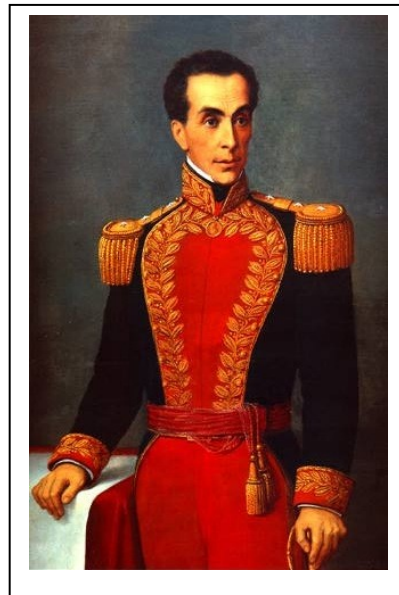
1808: vzpoura španělský kolonií (*Simón Bolívar*) => do r. 1833 nezávislé
(Španělsku zůstává v Americe jen Kuba a Portoriko)

1822: Brazilské císařství (1889 republika)

Simón Bolívar =>

<= *T. Louverture*

Pedro I., Brazilský cis.:

Nový kolonialismus (19.–20. stol.)

- převážně **exploatační** X ale **osídlování** středozápadu USA, též jinde
- souvisí s **průmyslovou revolucí**: potřeba surovin + odbitu pro výrobky
- od poslední třetiny vstupují **nové velmoci** (+ vize **civilizační mise**):
  - Německo a Itálie – nově sjednocené země => snaha o zámořskou expanzi, (u Německa zpočátku bržděno Bismarkovým nezájmem o tuto oblast)
  - Japonsko – první industrializovaná kulturně neevropská země
  - USA – velmocenská politika vůči stř. a J Americe (*Monroeova doktrína* 1823)
- snaha obsadit ještě neobsazená území => **Rvačka o Afriku** (závod, zápas o A.)
- kolem r. 1900 prakticky celý Starý svět buď přímo pod nadvládou koloniálních mocností nebo nepřímo (formou dohod umožňujících přímý přístup na trhy a imunity pro obchodníky ap., např. v Číně)
- po 1. sv. v. Německu kolonie odebrány (jako Turecku neturecká území)
=> mandátní území Společnosti národů => po 2. sv. v. poručenská území OSN
- po 2. sv. v. se rozpadá (hlavní vlna v 60. letech: UK a Fr., v 70. letech Šp. a Port. po pádu Frankova a Salazarova režimu; dozvuky později; 1997 britský Hongkong a 1999 portugalské Macao předány ČLR)

Velká Británie

- **Indie:** 1857 velké povstání => potlačeno, ale državy EIC přebírá Koruna => **Britská Indie**, též **Britský Rádž** (dnešní Indie, Pákistán, Bangladéž a Barma; 1876 císařství): v čele místokrál, kombinace přímé správy a vazalských knížectví

vlajka Britské Indie (*British Raj*)

červeně:
území pod
přímou
britskou
správou;
žlutě:
vazalská
knížectví
(protektorá
ty)

The Edinburgh Geographical Institute

John Bartholomew & Co.

Afrika: UK hlavně do vých. Afriky
doktrína: *pás rudých kolonií od Káhiry po Kapské město*, tj. získat souvislý pás území od Káhiry po Kapské město, ale vklínili se Němci v *Tanganice*
=> až po 1. sv. v. získalo UK *Tanganiku* jako mandát Společ. Národů (později federace *Tanganiky* a *Zanzibaru* => dnešní *Tanzanie*)

- z ostatních oblastí nejdůležitější **Nigérie**: delta Nigeru, dnes nejlidnatější země Afriky, také největší ložiska ropy v Africe, zár. rozštěpena křest'. jih x muslim. sever (+ zde působí mj. *Boko Haram*)

Cecil Rhodes (brit. koloniální podnikatel) karikován jako *Rhodský kolos* spojující telegrafem Káhiru a Kapské město (symbol britské kolonizace Afriky), „The Rhodes Colossus Striding from Cape Town to Cairo“. *Punch*, 10 December 1892.

- speciální situace v **jižní Africe**: od 17. stol. osídlovali Nizozemci
=> v 19. stol. již tradiční starousedlíci: *Búrové* (z niz. *boer* = sedláci) / *Afrikánci*
- silně konzervativní, kalvinisté, rasističtí

1795 invaze UK => ovládne => zřízena kolonie Kapsko => konflikty s *Búry*
=> 30. a 40. léta 19. stol.: **Velký trek** (*Die Groot Trek*) *Búrové* odcházejí na SV za *Oranžskou řeku* a zakládají vlastní samostatné státy (republikánské), nejdůležitější:

- **Oranžský svobodný stát**
- **Jihoafriická republika** (též *Transvaal*, tj. za řekou *Vaal*; X ne dnešní JAR!)
od 1860 hl. m. *Pretoria*; nález zlata v *Gautengu* => 1886 zal. **Johannesburg**

- další expanze UK => 1. búrská válka (1880/81): UK odraženo

2. búrská válka (1899–1902): porážka *Búrů*

=> UK oblast anektuje => zřízeny

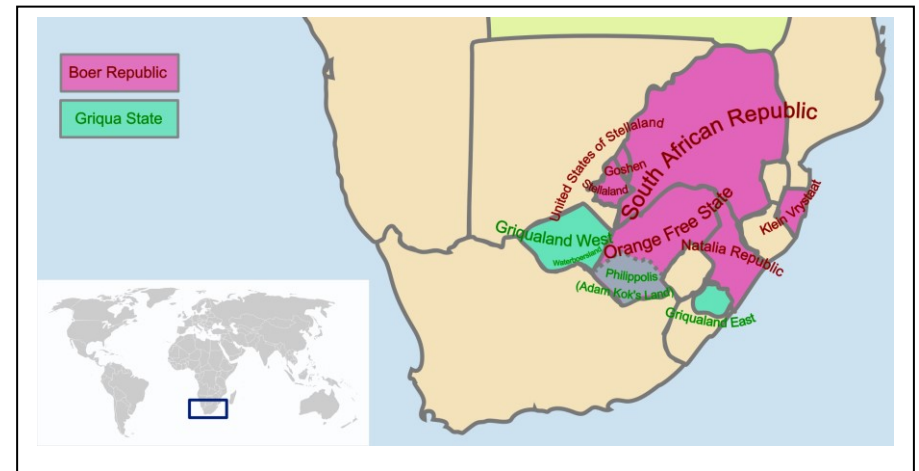
britské kolonie *Oranžsko*, *Transvaal* a *Natal*

1910: tyto + Kapsko => **Jihoafriická unie**

(JAU) se statusem britského dominia

1914: založena *Národní strana*

jako reprezentace *Búrů*

- JAU se jakožto součást Britského impéria účastní se obou svět. válek
- po 1. sv. v. získává do mandátní správy *Německou jihovýchodní Afriku* (Namibie)
- mezivál.: industrializace + objev největších ložisek diamantů na světě
- po 2. sv. v. odmítne pro mandát *JZ Afrika* (tj. býv. německá) uznat statut

Poručenského území OSN => ovládá až do r. 1990

1948 vítězí ve volbách *Národní strana* => zavádí režim **Apartheidu** => mezinár.
kritika (vč. UK) => 1961 vyhlášena nezávislost jako **Jihoafrická republika** +
vystupuje *Commonwealthu*

Apartheid: režim rasové segregace, politická práva jen bílí, budování *bantustanů*
(rezervace pro domorodce) => mezinárodní izolace

70. léta: intervence do občanské války v Angole
(na druhé straně intervenuje Kuba)

70. a 80. léta: **Africký národní kongres** (reprezentace
černošského obyvatelstva, za Apartheidu ilegální)
zintenzivňuje protirežimní aktivity =>

1989 zrušení Apartheidu => 1994 všerasové volby
- ale pronásledování bílých => 2009 kanadský soud
přiznal bílému Jihoafričanovi status uprchlíka

Frederic de Klerk (poslední bílý prezident)
a *Nelson Mandela* (vůdce *Afrického národního kongresu* a první černý prezident JAR)

Francie: 2. imperium

JV Asie: během 19. stol. postupné pronikání do *Zadní Indie*

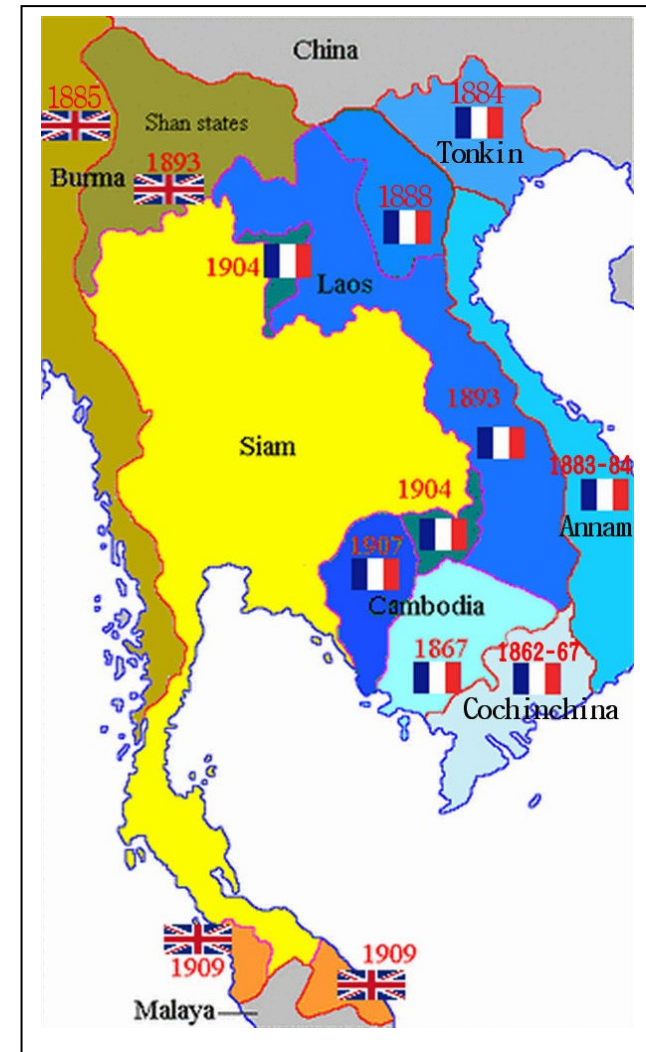
1858 ovládnuta *Kočínčina* (=> kolonie)

1863 *Kambodžské království* franc. protektorátem

1883 *Tonkin* (dnešní sev. Vietnam) a *Annam* (dnešní stř. Vietnam) též fr. protektoráty

1887 sloučeny do celku ***Francouzská Indočína*** (= tj. kolonie *Kočínčina* a protektoráty *Annam*, *Tonkin*, *Kambodža* + od 1893 *Laos*)

- hl. m. střídavě *Hanoj* a *Saigon*

Belgie

1879 belgický král **Leopold II.** zakládá *Association Internationale Africaine, and in full Association Internationale pour l'Exploration et la Civilisation de l'Afrique Centrale*

- zaměřena na průzkum, zmapování Konžské pánve za účelem ekonomického využití; hlavní ovládající osobou byl Leopold II.

1885 transformována na *Association internationale du Congo*: její nároky mezinárodně uznány => zřízen **Konžský svobodný stát** – fakticky soukromé vlastnictví L.II.

- brutální exploatace, teror a masakry místního obyvatelstva

=> 1904/5 skandál a mezinárodní vyšetřování

1908 Leopold donucen postoupit území belgickému státu

=> správu přebírá belgická vláda => **Belgické Kongo**

1960 nezávislost (Rep. Kongo => 1971 Zair => 1997 Dem. Rep. Kongo)

• **Kinshasa**: založena 1881 jako obchodní stanice a pojmenována **Léopoldville** (na počest Leopolda II.), 1923 se stává hl. m. Belgického Konga, 1966 přejmenována

Dekolonizace

(druhá vlna dekolonizace)

První krize již po WWI: koloniální mocnosti vojensky i hospodářsky vyčerpány

- hospodářské centrum se přesouvá do USA

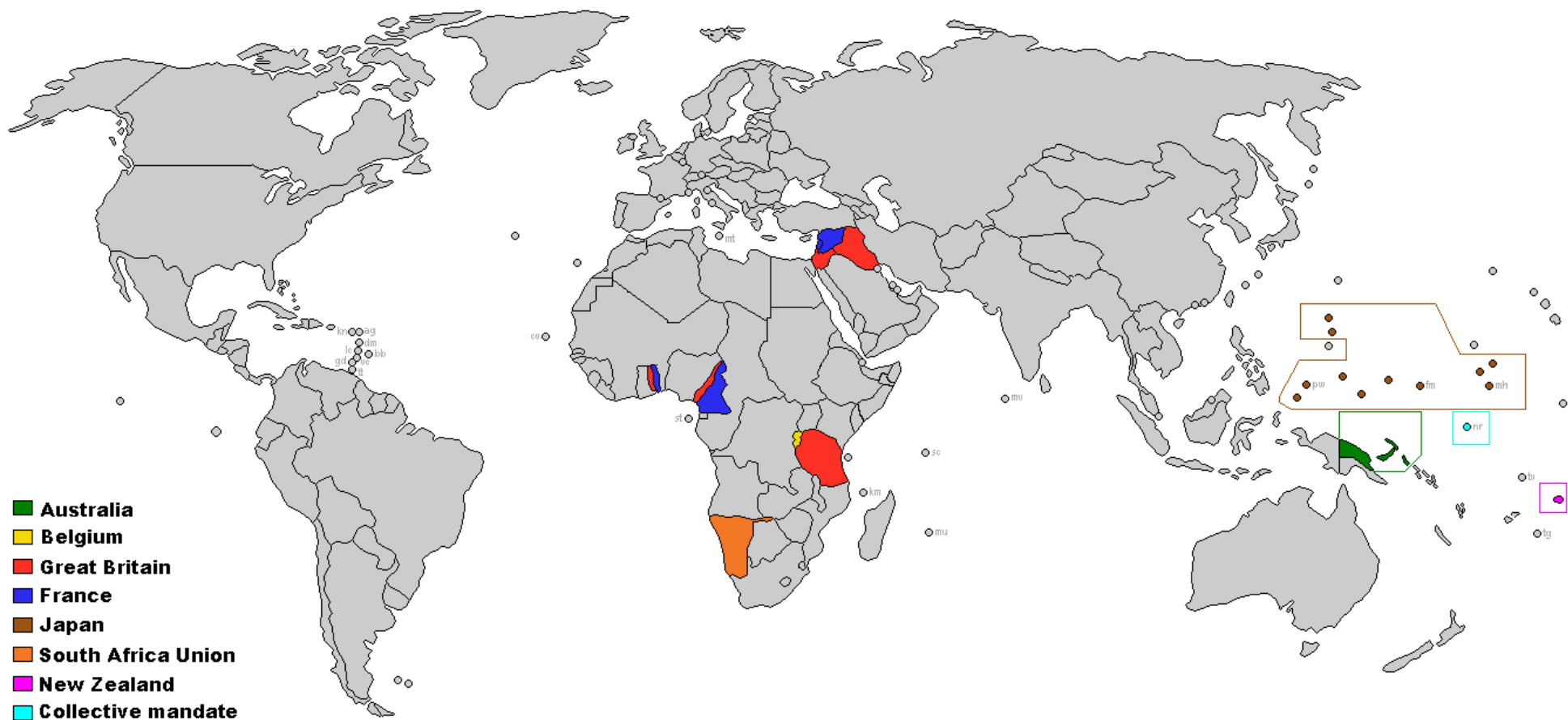
- 8. ledna 1918: **Woodrow Wilson** vyhlašuje *Program pro světový mír*

(známý jako **Čtrnáct bodů**) obsahující i vznik **Společnosti národů** (SN)

a **Právo národů na sebeurčení**

=> to nebylo vztaženo na domorodé obyvatelstvo kolonií, ale změna mentality!

=> kolonie odebrané Německu a území odebraná Turecku nebyla anektována vítězi, ale svěřena SN, ta udělila mandát k jejich správě některé mocnosti (*UK a jeho Dominia, Francie, Belgie, Japonsko*): **Mandátní území** (zkráceně **Mandáty**)

Mandát ní území (barvou vyznačen jejich správce)

=> 1946 transformována na **Poručenská území OSN** (krom *Namibie*, viz výše)

- Japonsko ve správě Tichomořských ostrovů nahradily USA

- na správu dohlížela *Poručenská rada OSN* (volena *Valným shromážděním*)

Nové uspořádání na Blízkém a Středním Východě: současné státy a hranice byly vytyčeny Evropany

Meziválečné období

1922: nezávislost *Egypt* (jako království) - v obou případech ale zůstávají
1930: nezávislost *Irák* (jako království) stále *de facto* závislé na UK

V *Asii* sílí hnutí za nezávislost:

Indie: 1885 založ. *Indický národní kongres*, od 1920 v čele **Mahátma Gándhí:**
zásada nenásilného odporu (tzv. *satjágraha*; „občanská neposlušnost“),
od 1929 v čele Džaváharlál Néhrú (později dlouholetý indický premiér)

Indočína: od poč. stol. opakovaná povstání x potlačována Francouzi
1940/41 japonská okupace, ponechává fr. koloniální správu loajální Vichi
1941 **Ho-Či-Min** zakládá odbojovou organizaci *Viet Minh* (proti Jap. i Fr.)

Indonésie: 1927 založ. *Indonéská národní strana*, v čele **Sukarno**, vystupuje
proti Nizozemské nadvládě => 1942 jap. okupace – Sukarno spolupracuje

Po WWII nastává vlastní (2. vlna) dekolonizace

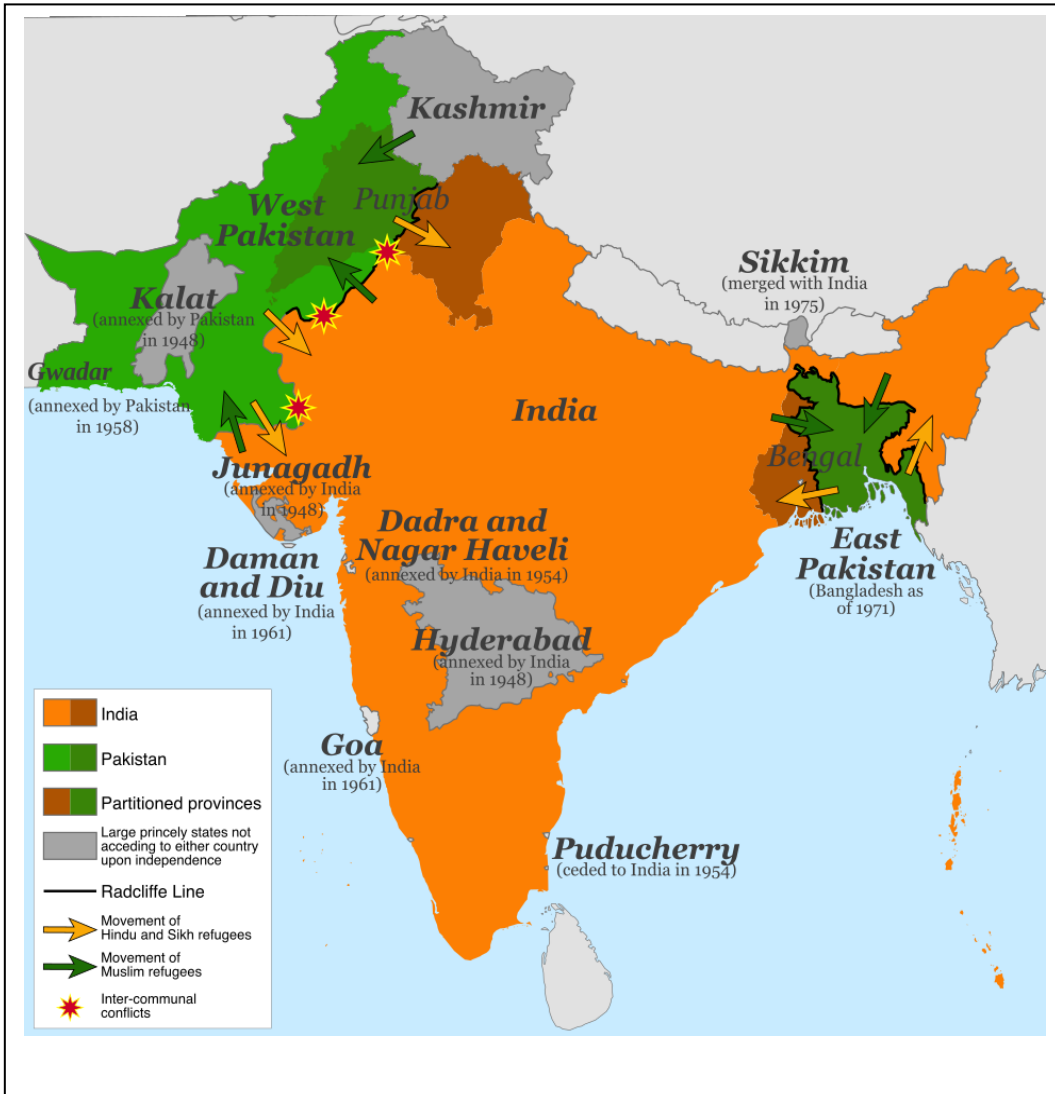
Indie: během války loajální => chce slíbené odměny + UK vyčerpané => 1947: nezávislost + rozdělení podle náboženského klíče:

Indie (hinduisté) x *Pákistán* (muslimové; 1971 východní enkláva se odtrhne => *Bangladéš*)

- došlo k rozdělení několika tradičních provincií => oboustranná nespokojenost => několik pohraničních **válek** a mnohamiliónové **exody obyvatelstva** v obou směrech

- hranice v zásadě potvrzena, kromě *Kašmíru*: zde dodnes jen linie příměří a stále občasný střety

Indočína: během WWII okupována Japonskem

1945: hned po odchodu Japonců **Ho-Či-Min** vyhláší nezávislosti

X Francie odmítá => 1946–1954 **Indočínská válka** (za nezávislost)

1954: vítězství *Viet Minhu* (s podporou SSSR a ČLR) =>

Ženevské dohody: vznik nezávislé *Kambodži*, *Laosu*, a též *Vietnamu* – ten ale rozdělen 17. rovnoběžkou na severní a jižní Vietnam:

- na severu *Vietnamská demokratická republika* s vládou *Viet Minhu* (komunisté)

- na jihu *Vietnamská republika* s proamerickou vládou, *Viet Minh* se zde transformuje *Národní frontu osvobození Jižního Vietnamu* (*Viet Cong*) a usiluje o sjednocení země pod vládou severu => *Vietnamská válka*

- po incidentu v Tonkinském zálivu intervence USA, pak stažení

1975: pád *Saigonu* (následně přejmenován na *Ho-Či-Minovo Město*)

1976: sjednocení jako ***Vietnamská socialistická republika***

Indonésie: 1945 ihned po odchodu Japonců vyhláší Sukarno nezávislost

X Nizozemí proti => snaží se vojensky potlačit

- ale nemá již dostatečné kapacity + silný mezinárodní tlak =>

1949: Nizozemí uznává nezávislost *Indonésie*, Sukarno prezidentem

- v dalších letech zde soupeření vlivu Západu a Východu

- Sukarno se stále více přiklání k východnímu bloku =>

1966: vojenský převrat za podpory CIA =>

1968: prezidentem generál **Suharto** – zavede autoritativní vládu,

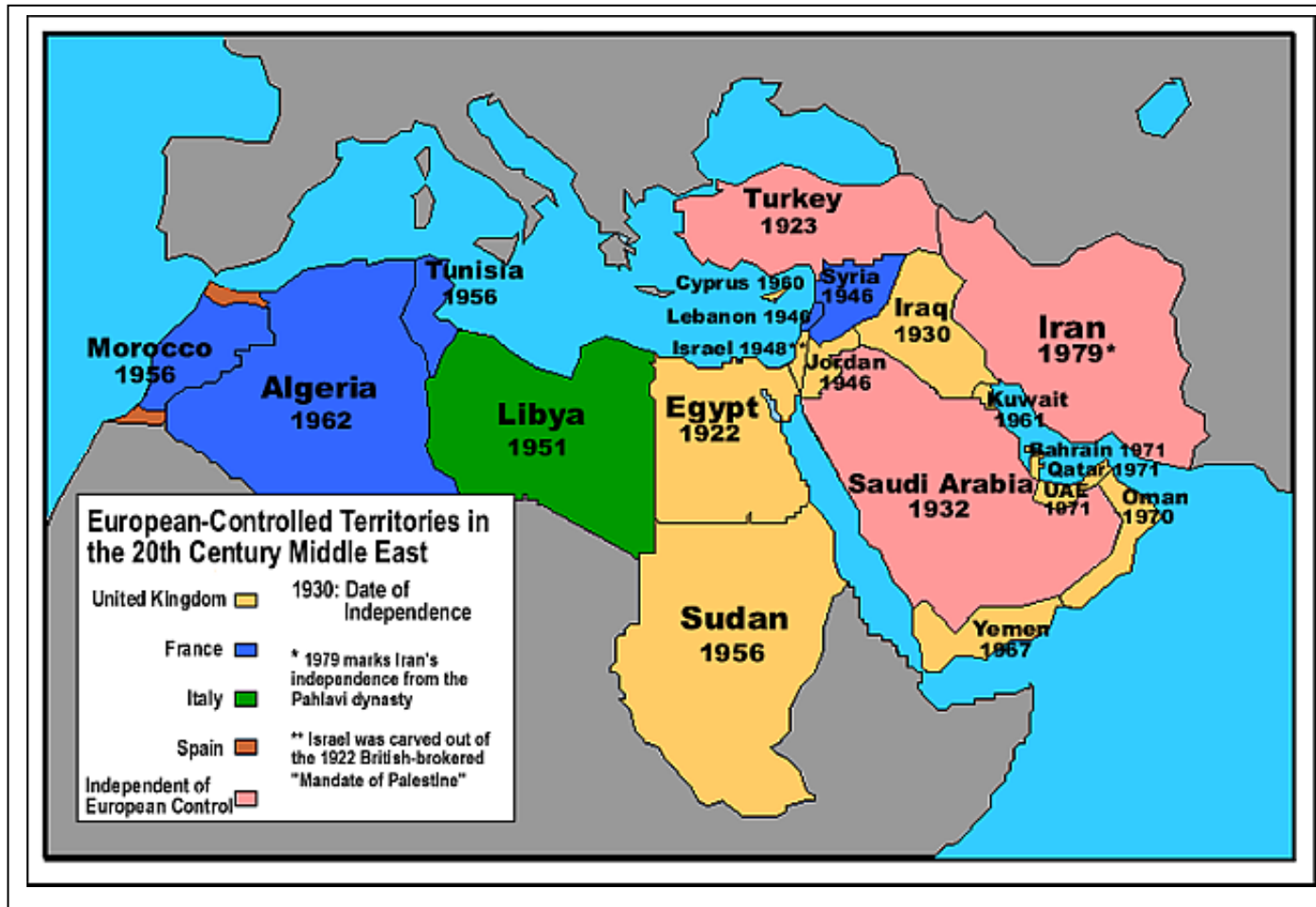
- 1975 obsadí a anektuje ***Východní Timor*** (ten týden předtím vyhlásil nezávislost na Portugalsku)

- u moci se udrží až do r. 1998, kdy je kvůli finanční krizi donucen rezignovat => pomalá demokratizace; *Východní Timor* získá zpět

nezávislost až po velkém tlaku mezinárodního společenství a OSN

a za pod podpory mezinárodní vojenské intervence v roce 2002

Stejně tak po WWII rychle dochází k dekolonizaci
Blízkého a Středního Východu

1960: *Rok Afriky*

- během 50. let se protikoloniální hnutí akceleruje i v *subsaharské Africe*

=> 1960 **Francie** přistupuje na nezávislost svých afrických kolonií

také **Belgie** (*Belgické Kongo*)

UK se stahuje z *Nigérie* a *Somálska*

- během 60. let postupně **UK** opouští i své ostatní africké kolonie

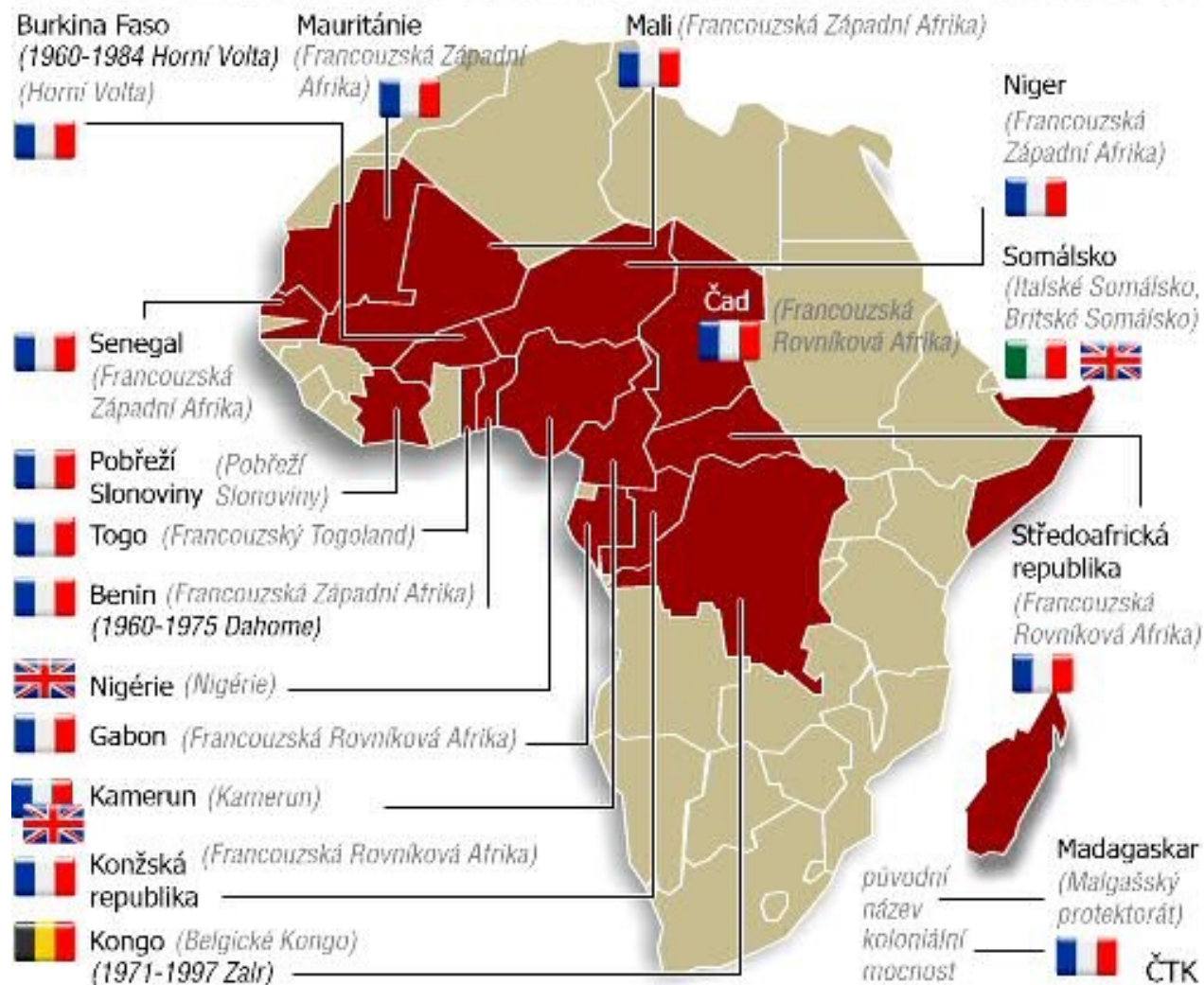
=> drtivá většina Afriky nezávislá

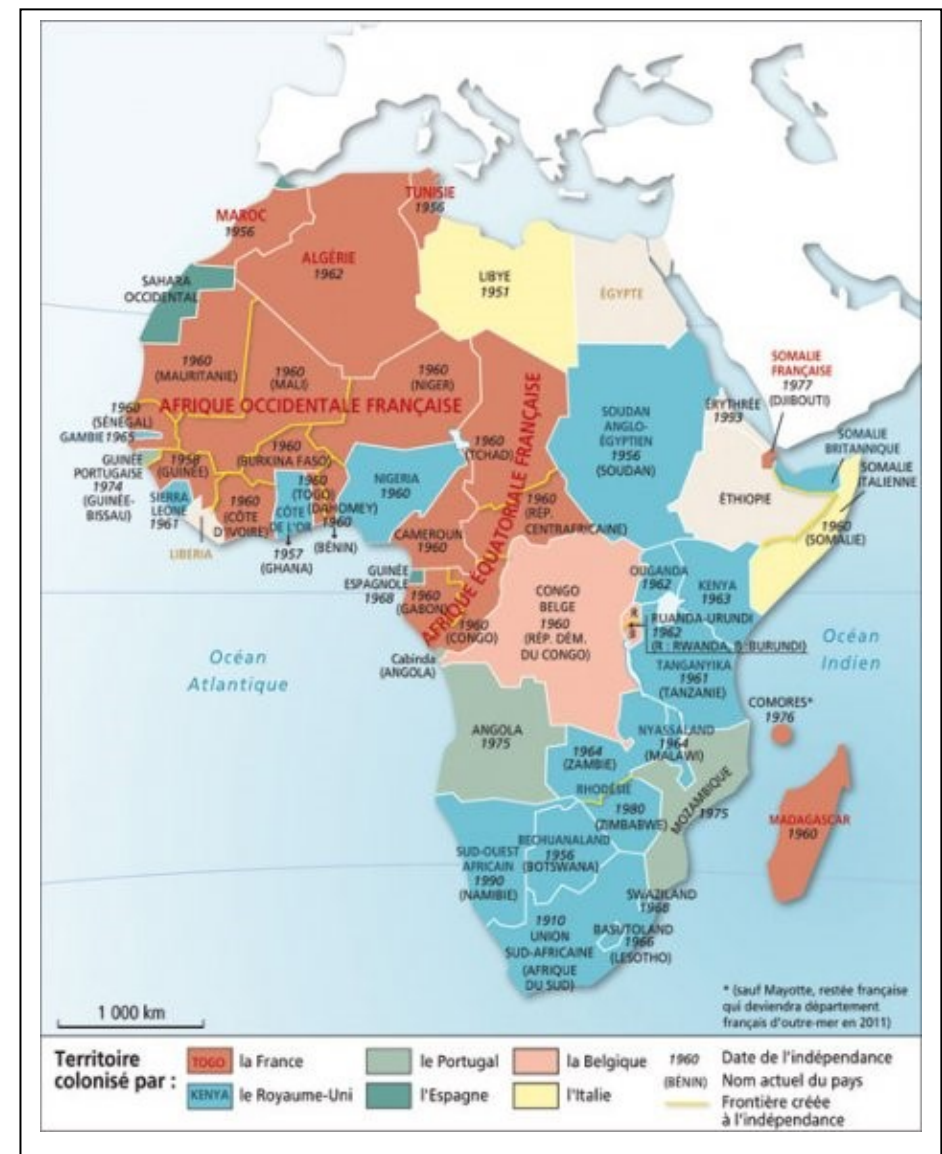
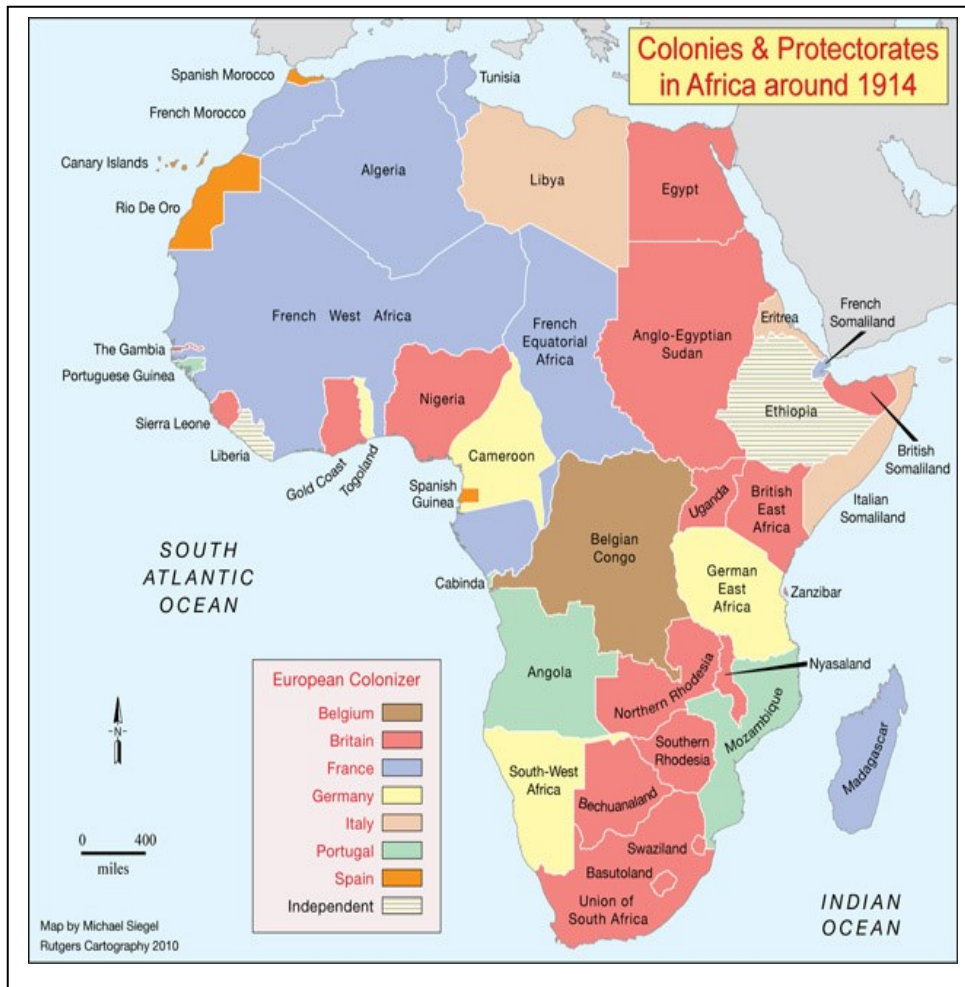
- pouze **Portugalsko** silově drží (i přes četné protikoloniální povstání a odboj)
opouští kolonie až po pádu *Salazarova režimu* a přechodu k demokracii v r. 1975

- a podobně **JAR** se vzdá **Namibie** (kterou po WWI dostala od SN do mandátní správy, a po WWII nevydala OSN, ale anektovala) teprve po pádu *Apartheidu* 1990

=> **1990** Namibie jako poslední kolonie v Africe získává nezávislost

AFRICKÉ ZEMĚ, KTERÉ VYHLÁSILY NEZÁVISLOST V ROCE 1960

Koloniální Afrika s názvy nástupnických (samostatných) států a rokem zisku nezávislosti ==>

70. léta: **UK** se stahuje ze *Suezského východu* (= Perský záliv
+ jih Arabského poloostrova, viz výše)

- **Portugalsko** se stahuje ze svých kolonií v Africe

80. léta: doznívání (1990 *Namibie*, viz výše)

90. léta: **UK** předává zpět Číně *Hong-Kong* (1997) a **Portugalsko** *Macao* (1999)

2002: nezávislost *Východního Timoru* na Indonésii (viz výše)

2024: **UK** se dohodlo s **Mauriciem** na vrácení *Čagošských ostrovů*
(tzv. *Britského indickooceánského území*) s tím, že britsko-americká vojenská
základna na ostrově *Diego García* nejméně po dobu 99 let
2026 ratifikace pozastavena kvůli postoji USA

- paralelně řešena otázka práva na návrat původních obyvatel, kteří byli
v r. 1967 vysídleni (hlavně na *Mauricius*) kvůli vybudování základny

Postkoloniální období

Co z toho zůstalo?

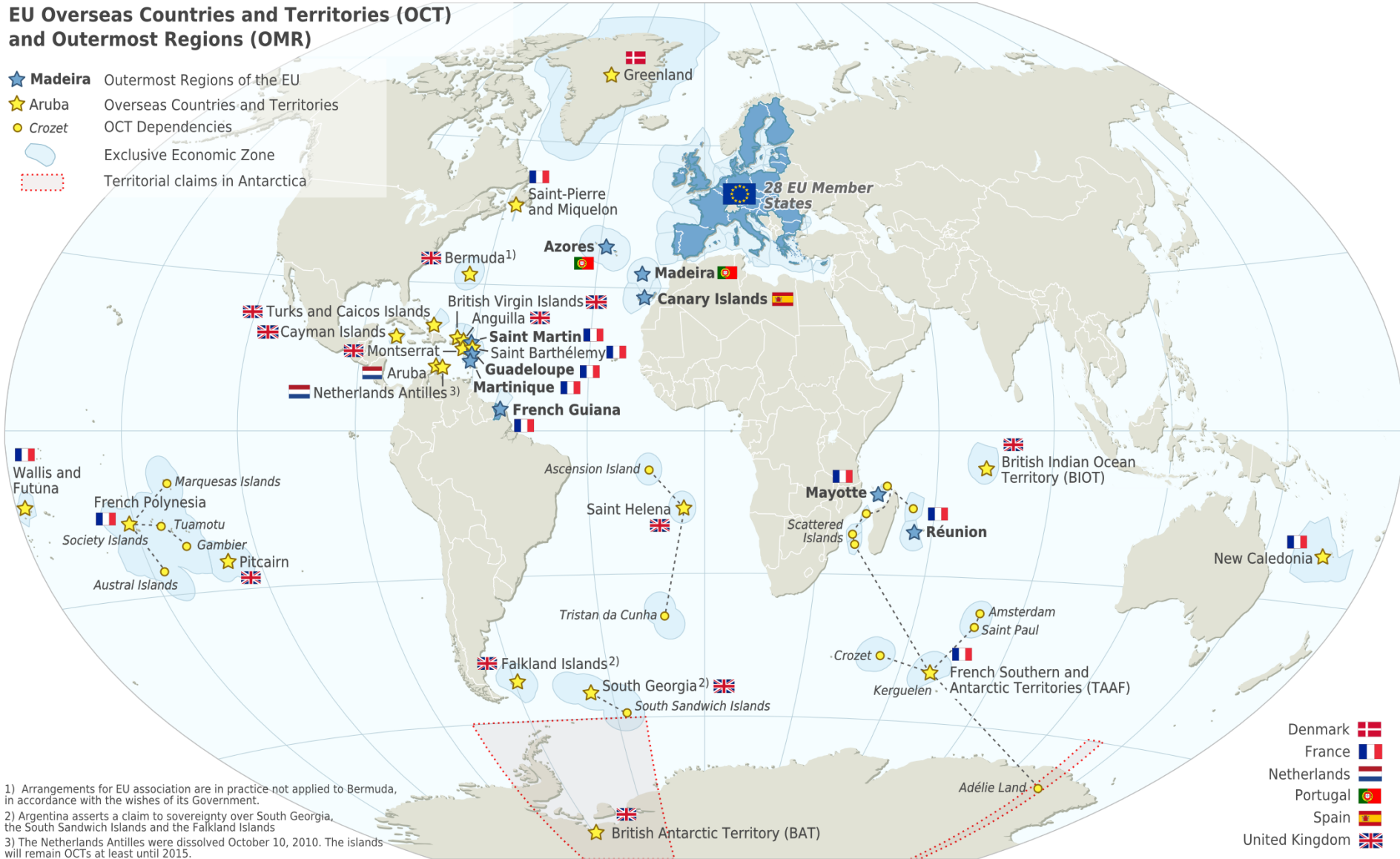
A) Formálně málo: „zbytkové kolonie“

- kromě *Francouzské Guiany* jen **ostrov** (event. přístavy či základny)
- různá míra autonomie, většinou již neusilují o samostatnost (hnutí za nezávislost je aktivní hlavně na *Nové Kaledonii* a *Grónsku*),
- na některé vznášejí nároky okolní státy (*Falklandy*, *Španělská severoafrická území*, *Gibraltar*, *Grónsko*)
- někdy opačný pohyb: 2009 francouzský autonomní ostrov *Mayotte* v referendu souhlasil s plným začleněním do Francie (a tím i EU) => od 2011 je 101. departmentem Francouzské republiky (a regionem EU)
- zámořská území členských států EU jsou dnes rovněž navázána na EU (ale různě od plné integrace po naprostou autonomii, srov. např. zde:

< https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/vat/vat-directive/how-does-vat-work/territorial-scope_en >

EU Overseas Countries and Territories (OCT) and Outermost Regions (OMR)

- ★ **Madeira** Outermost Regions of the EU
- ★ **Aruba** Overseas Countries and Territories
- **Crozet** OCT Dependencies
- ☪ Exclusive Economic Zone
- ⋯ Territorial claims in Antarctica

- Denmark 🇩🇰
- France 🇫🇷
- Netherlands 🇳🇱
- Portugal 🇵🇹
- Spain 🇪🇸
- United Kingdom 🇬🇧

1) Arrangements for EU association are in practice not applied to Bermuda, in accordance with the wishes of its Government.
 2) Argentina asserts a claim to sovereignty over South Georgia, the South Sandwich Islands and the Falkland Islands
 3) The Netherlands Antilles were dissolved October 10, 2010. The islands will remain OCTs at least until 2015.

Předchozí mapa reflektuje situaci před *Brexitem*, to ale není z našeho hlediska důležité - nejsou zde vyznačena:

a) britské korunní dependence: ostrovy *Guernsey* a *Jersey* (oba v kanálu La Manche) a *Man* (v Irském moři)

b) Britská zámořská území ve Středomoří: *Gibraltar* a britské suverénní základny na Kypru *Akrotiri* a *Dekelia*

b) španělská severoafrická území: *Plazas de soberanía* (hlavně města/přístavy *Ceuta* a *Melilla* + několik drobnějších teritorií)

- Antarktická území, resp. na ně vznešené nároky Francie a Velké Británie jsou (stejně jako vznešené nároky dalších zemí: Norska, Austrálie, Nového Zélandu, Argentiny a Chile) podle *Smlouvy o Antarktidě* z r. 1959/61 po dobu její platnosti (ta je na neurčito) tzv. **zmraženy**

B) Fakticky mnohé:

Politické a (hlavně) společenské, hospodářské a kulturní vazby:

Rozšíření evropského, resp. západního vědění, techniky, náboženství, jazyků, životního stylu, hodnot, ekonomického systému a politických ideologií (modernizace):

Osvojení si exotických plodů, látek ap. (káva, cukr, ... banány)

Vznik uměleckých děl inspirovaných expanzí do exotických krajín (koloniální architektura, literatura, ...)

Rozšíření symbolů koloniální moci (vč. architektury, soch a památníků, zvl. kap. Etnografická muzea):

Zničení domorodých kultur:

Vytyčení hranic tam, kde neexistovaly:

Vznik nových národů (a nových jazyků):

Masová migrace do Evropy:

Globalizace: